

Testvérünk és atyánk

Rövidebb ferences források I.

Ferences Források Magyarul 2.

Sorozatszerkesztők

Fr. Hidász Ferenc OFM

Fr. Varga Kapisztrán OFM

Fr. Várnai Jakab OFM

Kámán Veronika

A fordítás alapjául szolgáló kiadványok:

Analecta Franciscana X., Collegium S. Bonaventurae,
Quaracchi-Firenze, 1926–1941

ENRICO MENESTÒ, STEFANO BRUFANI (szerk.):
Fontes franciscani, Edizioni Porziuncola, Assisi, 1995.

A Rend kezdete vagy alapítása esetében a jegyzeteknél
az olasz kiadásra támaszkodtunk:

ERNESTO CAROLI (szerk.): *Fonti Francescane*,
Editrici Francescane, Padova, 2004.

Fordította és a tanulmányokat írta:

Fr. Berhidai Piusz OFM

Szerkesztő és anyanyelvi lektor:

Kámán Veronika

Testvérünk és atyánk

Rövidebb ferences források I.

Illés testvér körlevele Szent Ferenc haláláról
Szent Ferenc verses zsoltosmája
A Rend kezdete vagy alapítása (Perugiai Névtelen)

Fordította és bevezetővel ellátta:
BERHIDAI PIUSZ OFM

Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány

Budapest

2018

ISSN 2559–8260

ISBN 978-615-5273-12-4

Nyomda:
Kapitális Nyomdaipari Kft.
Debrecen

Felelős vezető:
Ifj. Kapusi József

TARTALOM

ILLÉS TESTVÉR KÖRLEVELE SZENT FERENC HALÁLÁRÓL	9
ILLÉS TESTVÉR LEVELÉRŐL	14
IULIANUS DE SPIRA: OFFICIUM RHYTHMICUM	20
<i>Első vesperás</i>	21
<i>Matutinum</i>	29
<i>Első nokturnus</i>	35
<i>Második nokturnus</i>	39
<i>Harmadik nokturnus</i>	43
<i>Laudes</i>	51
<i>Kishórák</i>	59
<i>Második vesperás</i>	61
SZENT FERENC VERSES ZSOLOZSMÁJÁRÓL	71
A REND KEZDETE VAGY ALAPÍTÁSA	75
A PERUGIAI NÉVTELEN ÜZENETE A KEZDETRŐL	115
RÖVIDÍTÉSEK	120
SZEMÉLY- ÉS HELYSÉGNÉVMUTATÓ	121
KAPCSOLÓDÓ IRODALOM	122

ILLÉS TESTVÉR KÖRLEVELE SZENT FERENC HALÁLÁRÓL

Krisztusban szeretett Gergely testvérnek, a francia testvérek miniszterének, valamint minden testvérének, akik nekünk is testvéreink, Illés testvér, a bűnös, üdvöt kíván.

Mielőtt beszédembe fognék, fölsóhajtok, és nem ok nélkül. Mint az áradó víz, olyan zokogásom, hiszen amitől félve félttem, az elért engem és elért benneteket is, és amitől rettegtem, az bekövetkezett számomra és bekövetkezett számotokra is.¹ Mert messzire került tőlünk a vigasztaló, és aki karján hordozott minket, mint bárányait, idegen és távoli vidékre költözött.² Isten és emberek kedveltje befogadtatott a fényességes hajlékba: ő, aki az élet és fejelem törvényére tanította Jákobot, és a béke szövetségét hagyta Izraelre.³ Rendkívüli miatta az örvendezés, ám a fájdalom is bennünk, akiket távollétében a sötétség vesz körül, és beborít a halál árnyéka.⁴ Közös a veszteség, mégis nekem páratlan veszedelem jutott

1 Jób 3,24–25

2 Siralm 1,16; Oz 11,3; Mt 21,33; Lk 19,12

3 Sir 45,1.6.30

4 Sir 23,26; Zsolt 43,20

osztályrészemül, hiszen *a sötétség közepén* hagyott magamra engem, kit sok gond vesz körül és számtalan csapás sújt.⁵ Így hát esedezem: Érezetek együtt velem a fájdalomban, testvérek, mert *túl nagy az én fájdalmam*, és én is együttérzek veletek, hiszen *árvák vagyunk és apátlanok és szemünk világtól* megfosztottak.⁶

Valóban, valóban *fény volt* a mi testvérünknek és atyáknak, Ferencnek jelenléte, nemcsak *számunkra, akik közel voltunk*, hanem *azoknak is, akik* hivatásuk és életmódjuk tekintetében *távol voltak* tőlünk.⁷ Mert *világosság volt ő, aki az igazi világosságtól* küldetett, *megvilágosítva* azokat, akik *a sötétségben és a halál árnyékában ültek*, hogy *a béke útjára irányítsa léptüket*.⁸ Mindezt úgy cselekedte, miként az igazi déli verőfény. *A magasságból Fölkelő* ragyogta be szívét és gyújtotta lángra akarátát szerelmének tűzével: *Isten országát hirdette, az apák szívét fiaik felé fordította*, az oktanokat pedig *az igazak okosságára*, és *az egész világon új népet szerzett az Úrnak*.⁹ *Távoli szigetekig eljutott hírneve*, és *csodás műveit minden föld megcsodálta*.¹⁰

Ne szomorkodjatok hát mértéken felül, fiak és testvérek, mert *az árvák atyja, Isten meg fog vigasztalni* minket *szent vigasztalásával*: és ha sírtok is, testvéreim, *ne őt, hanem magatokat sirassátok*.¹¹ Mi ugyanis „*az élet közepén halálban vagyunk*”, ő azonban *átment a halálból az*

5 MTörv 5,23

6 Zak 9,5; Siralm 5,3; Zsolt 37,11

7 Jn 12,35; Ef 2,17

8 Jn 1,8,9; Lk 1,79

9 Lk 1,78; Lk 8,1; Lk 1,17

10 Sir 47,17; Zsolt 138,14

11 Zsolt 67,6; 2Kor 7,6,7; Lk 23,28

*életre.*¹² Örvendeztetek, mert *mielőtt elvételtek tőlünk*, mintegy második Jákobként megáldotta mindegyik fiát, és megbocsátott minden bűnt, melyet bárki közülünk el-
lene vétett vagy gondolt.¹³

És e szavakkal *nagy örömet hirdetek nektek*, mégpedig egy újszerű csodát.¹⁴ *A világon nem hallottak ilyen jelről*, kivéve *Isten Fiát, aki az Úr Krisztus.*¹⁵ Nem sokkal halála előtt a mi testvérünk és atyánk keresztre feszítve jelent meg, öt sebet *hordozva testén*, amelyek valóban *Krisztus jegyei.*¹⁶ Kezein és lábain mintegy szögek okozta szúrás-nyomok voltak mindkét oldalról, melyek forradásokat őriztek és a szögek fekete színét mutatták. Oldala pedig lándzsával átdöföttként jelent meg és gyakorta vérzett.

Amíg lelke testében élt, *nem volt vonzó külsejű*, sőt *arca megvetett volt*, és egy tagja sem nélkülözte a rendkívüli szenvedést.¹⁷ Az idegek összehúzódásától tagjai megme-
revedtek, amint halott emberéi szoktak, de halála után *külseje ígen-ígen szépnek* látszott, csodálatos pirossággal tündökölt, megörvendeztetve azokat, akik őt látták.¹⁸ Tag-
jai is, amelyek az imént még merevek voltak, rendkívüli módon meglágyultak, ide-oda fordultak saját helyzetük-
nek megfelelően, mint gyöngye gyermek tagjai.

Így tehát, testvéreim, *áldjátok az ég Istenét, és mindenki színe előtt dicsérjétek őt, mivel irgalmasságot cseleke-*

12 Zsolt 6,6; Jn 5,24

13 2Kir 2,9; Ter 49,28

14 Lk 2,10

15 Jn 9,32; Jel 7,2; Lk 2,11

16 Gal 6,17

17 Iz 53,2,3

18 1Sám 16,12; 17,42

dett velünk, és emlékezzetek atyánkra és testvérünkre, Ferencre, annak *dicséretére és dicsőségére*, aki naggyá tette őt az emberek között, és *megdicsőítette őt az angyalok színe előtt*.¹⁹ Imádkozzatok érte, amint korábban kérte tőlünk, és imádkozzatok hozzá, hogy Isten részesítsen minket szent kegyelmében. Ámen.

Október negyedikén, vasárnap, az éjszaka első órájában a mi atyánk és testvérünk, Ferenc Krisztushoz költözött. Ezért hát, kedves testvéreim, akikhez jelen levél eljut, Izrael népének *nyomdokait követve*, akik Mózeset és Áront, jeles vezéreiket megsiratták, ekkora atya vigasztalásától megfosztva adjunk utat könnyeink árjának.²⁰

Mert jóllehet, istenfélő dolog együtt örülni Ferencsel, de istenfélő őt siratni is. Istenfélő együtt örülni Ferencsel azért, mert ő maga nem halt meg, hanem egy égi kilenced idejére *eltávozott, pénzes erszényét magával vitte, és holdtöltekor fog visszatérni*.²¹ Istenfélő ugyanakkor siratni Ferencet, mert aki *kivonult és bevonult, mint Áron, kincseskamrájából újat és régít hozva elő* nekünk és *vigasztalva minket minden szorongatásunkban, körünk-ből felvitetett*, és ezért most *árváknak és apátlanoknak* hívják minket.²² Mivel azonban írva van: „*Terád hagyatkozott a szegény, az árvának te vagy segítője*”, azért mindnyájan, kedves testvéreim, *imádkozzatok állhatatosan*, hogy ha *az agyagkorsó el is törött Ádám fiainak völgyében*, mégis a legfőlségesebb *fazekas alkosson újra* egy másik be-

19 Tób 12,6; Bölcs 2,4; Fil 1,11; Lk 12,8

20 Ter 33,14

21 Péld 7,19.20

22 1Sám 18,16; Zsid 5,4; Mt 13,52; 2Kor 1,4; Zsid 11,5; Siralm 5,3

csest, ki *nemzetünk* sokasága fölött legyen, és mint igazi *Makkabeus*, előttünk menjen *a csatába*.²³

És mivel nem *hiábavaló dolog imádkozni a halottakért, imádkozzatok az Úrhoz az ő lelkéért*.²⁴ Minden pap mondjon három misét, az egyes klerikusok imádkozzák a zsoltárokat, a laikusok öt Miatyánkot, és a klerikusok közösen ünnepi vigíliát. Ámen.

Illés testvér, a bűnös

23 Zsolt 9,35 (10,14); Jer 19,1,2; Jer 19,11; 1Mak 2,66

24 2Mak 12,44; Iz 37,15; 38,2

ILLÉS TESTVÉR LEVELÉRŐL

A levél szövege nem maradt fenn kéziratban, első kiadását 1620-ban jelentette meg a német ferences Guillelmus Spoelberch, *Speculum vitae Beati Francisci et sociorum eius* című műve részeként.²⁵ A kötet egyike volt a XVI–XVII. századi számos *speculum*nak, amelyek összeállítói a ferencesség eredeti forrásait igyekeztek összegyűjteni és közreadni. Ezután Lucas Wadding is közli a levelet az *Annales Minorum* II. kötetében (1625), és általa lesz széles körben ismert forrás, őt követik a quaracchi atyák is a szöveg gondozásakor (*Analecta Franciscana* X., 1941). Spoelberch állítása szerint az írás eredetijét Valenciennes-ben, a rekolektánus kisebb testvérek konventjében őrizték meg.

Az üdvözlésben és az aláírásban megjelölt „bűnös” Illés testvér (a jelző a korabeli egyházi levélírói gyakorlat szokásos formulája) Szent Ferenc bizalmasa volt, aki

25 Illés testvér személyéről, valamint körleveléről eligazítást nyújt FERNANDO URIBE: *Introduzione alle fonti agiografiche di san Francesco e santa Chiara d'Assisi (secc. XIII–XIV)*, Edizioni Porziuncola, Assisi, 2002. 367–377. További szakirodalom: FELICE ACCROCCA: Lettera di frate Elia, *Introduzione*, in *Fonti Francescane*, Editrici Francescane, Padova, 2004. 233–236.

Szent Klára nagybecsülését is élvezte, ám – valószínűleg az előljárósága idején tett intézkedései és a kiközösített II. Frigyes császárral való együttműködése miatt – a kortársak legszigorúbb kritikáját vonta magára. Az 1210-es évek elején lépett a rendbe, a bolognai egyetem elvégzése után. Volt tartományfőnök (az első szentföldi provinciális; 1217–1220), majd a rend helyettes előljárója (*vicarius generalis*; 1221–1227), ebbéli minőségében írhatott levelet a testvéreknek Ferenc halálakor. Ő irányította az assisi Szent Ferenc-bazilika építését, valamint 1232 és 1239 között ő volt a kisebb testvérek legfőbb előljárója (*minister generalis*). Válságos időben kellett irányítania, amikor a rendalapító halálát követően az enyhébb regulakövetést támogató, valamint az eredeti szigorúságot hangoztató testvérek közötti pártoskodás egyre inkább kiéleződött. Ebben a helyzetben minden intézkedése – a grandiózus bazilika felépítésére végzett pénzgyűjtés, a belső ellenzék megtörése száműzéssel, bebörtönzéssel, és ha kellett, kiközösítés kieszközlésével – csak olaj volt a tűzre. Miután IX. Gergely pápa rendi hivatalából letette, a már másodízben kiközösített II. Frigyes császár udvarába menekült, ezért őt is kiközösítették (IX. Gergely 1240-ben, IV. Ince 1244-ben). A császár küldötteként 1241–1242-ben diplomáciai szolgálatot végzett Keleten. Utolsó éveiben egy Cortona közeli remeteségbe vonul vissza, ahol – kiengesztelődve végül az Egyházzal és rendjével – 1253 áprilisában hal meg.

A szóban forgó levelet egyetlen Ferenc-életrajz sem említi, csak Iordanus *Chronicája* tudósít róla. E tanúság szerint viszont Illés levele az egész rendnek szólt, nem csak

a francia testvéreknek, továbbá a halálhíren és a stigmák hírüladásán túl a végén tartalmazta a testvérek összehívását is egy választókáptalanra (ld. *Chronica* 50). Vagyis a történetíró Iordanus nem pontosan a ránk maradt szöveget ismerteti, hanem egy vagy – ami még valószínűbb – több másik levél tartalmát foglalja össze.

A fennmaradt írás maga is két részre különül, s ez arra enged következtetni, hogy nem egy, hanem két önálló levéllel van dolgunk, melyekről nem tudjuk, mikor és ki szerkesztette azokat egyggyé. Az első részben az üdvözlés, valamint a küldő nevének megjelölése után a Ferenc halála feletti fájdalom és a stigmatizáció csodajelének leírása következik, majd a felhívás a szent emlékezetének megtartására, hogy imádkozzanak érte és hozzá. Az „Ámen” mint lezárás egyértelműen utal e szakasz befejezésére. A második rész több ponton ismétli a korábbi sorokat, valamint megadja a halál pontos idejét, és előírja, hogy milyen konkrét imákkal kell a testvéreknek Ferenc lelki üdvéért imádkozni. A két rész stilisztikailag is elkülönül: míg az első érzelmesebb, patetikusabb, addig a második józanabb, mértéktartóbb, tömörségével inkább hasonlít a hivatalos körlevelekre. A levél egészét jellemzi ugyanakkor a hibátlan latinság, a retorika és a korabeli levélírás szabályainak körültekintő használata a *cursusok* alkalmazásával együtt. Feltűnő a temérdek bibliai idézet és utalás, amelyek úgy illeszkednek az eredeti szövegbe, hogy soha nem zavarják meg a *cursusok* zeneiségét. Mindez a pápai kúria hivatalos dokumentumaira emlékeztet.

Fontos sajátossága a levélnek, hogy híján van az életrajzi utalásoknak, sokkal inkább olyan képeket alkalmaz a rendalapító személyére, amelyeket később Celanói Tamás (*Vita secunda*) és Bonaventura (*Legenda maior*) fog részletesebben kibontani és alkalmazni. Ezek révén Ferenc úgy áll előttünk, mint második Mózes, mint új Keresztelő János és Illés, ami egyértelmű utalás személynek eszkatologikus értelmezésére.

E dokumentum páratlan jelentőségét az adja, hogy elsőként számol be az „újszerű csodáról”, vagyis a szent stigmáiról. A leírás, amely visszaadja számunkra a sebek külsejét, némileg eltér Celanói Tamás beszámolójától: Illés szerint Ferenc „kezein és lábain mintegy szögek okozta szúrásnyomok voltak mindkét oldalról” láthatók („*quasi puncturas clavorum habuerunt, ex utraque parte confixas*”); Celanói viszont (CÉ1 113), aki ezen a ponton kifejezetten korrigálja Illést, azt írja, hogy „csodálatos volt látni kezefején és lábán nem annyira a szegek okozta lyukakat, mint inkább magukat a húsból képződött szegeket” (ford. Balanyi György²⁶; „*cernere mirabile erat in medio manuum et pedum ipsius non clavorum quidem puncturas sed ipsos clavos ex eius carne compositos*”). E különbség persze nem a hitelét rontja egyik vagy másik beszámolónak, hanem inkább igazolja, hogy mennyire nehéz tárgyilagosan számot adni egy olyan tényről, amelyhez foghatót még soha nem láttak.

26 Celanói Tamás *életrajzai Szent Ferencről*, Ferences Források 2., Agapé, Újvidék – Szeged – Csíksomlyó, 1993. (ford. Balanyi György)

A levél keletkezéstörténetével és hitelével kapcsolatban számos kérdés fölmerült, amelyet a szakirodalom a mai napig nem tudott maradéktalanul megválaszolni. Van olyan fölvetés is, mely a ránk maradt levelet „apokrifnek” minősíti, és Celanói első életrajzi írása utánra datálja. Ám ez esetben sem lehet kizárni, hogy a szerző valóban maga Cortonai Illés volt, aki bizonyosan írt egy *ilyen* levelet talán közvetlenül a szent tranzitusát követő napon. Még akkor is állíthatjuk ezt, ha az általa írt eredeti szöveget ma nem ismerjük, csupán azt, amely átdolgozva és nagymértékben újraserkesztve jutott el hozzánk, és amely ezzel együtt értékes és – legfontosabb pontjain, így a stigmák jellemzését és hírüladását illetően – hiteles forrás.²⁷ Nem utolsó sorban tanújele a levél annak az őszinte szeretetnek és tiszteletnek is, amellyel az író a „testvér és atya” elvesztését fájlalja.

27 Vö. FELICE ACCROCCA: Un apocrifo la „Lettera di frate Elia sul transito di S. Francesco”?, in *Collectanea Franciscana* 65 (1995) 473–509.

IULIANUS DE SPIRA: OFFICIUM RHYTHMICUM

AD I VESPERAS

1. Antiphonae

I. Franciscus, vir catholicus

Et totus apostolicus,
Ecclesiae teneri
Fidem romanae docuit,
Presbyterosque monuit
Prae cunctis revereri.

II. Coepit sub Innocentio,

Cursumque sub Honorio
Perfecit gloriosum;
Succedens his, Gregorius
Magnificavit amplius
Miraculis famosum.

III. Hunc sanctus praelegerat

In patrem, quando praeerat
Ecclesiae minori;
Hunc, spiritu prophetico
Provisum, apostolico
Praedixerat honori.

SZENT FERENC VERSES ZSOLOZSMÁJA

ELSŐ VESPERÁS

1. Antifónák

I. *Ferenc, Egyházunk hű fia,*

Krisztusnak új apostola,
buzdítva int, meghagyva:
Helyes hitünket őrizzük,
s tiszteletünkkel övezzük,
ki az Úr fölkent papja.¹

II. *Ince pápa úr idején*

veszi szent útja kezdetét,
s Honoriuszal ér célit;
majd Gergely, a következő,
magasztalta örvendezőn
csodákkal fényes hírét.²

III. *Őt választotta ki a szent,*

hogy pártfogó atyjuk legyen,
ki Ostiát vezeti.
Őt a prófétai lélek
a főapostoli székre
már akkor kihirdeti.³

1 CÉ1 62; SÉ 28

2 SÉ 73. III. Ince pápaságának ideje: 1198–1216; III. Honoriusz pápa: 1216–1227; IX. Gergely pápa: 1227–1241. Utóbbi avatta szentté Ferencet 1228. július 16-án.

3 IX. Gergely pápasága előtt Ostia püspöke volt. CÉ1 99–100; SÉ 65

IV. Franciscus evangelicum

Nec apicem vel unicum
Transgreditur nec iota;¹
Nil iugo Christi suavius,
Hoc onere nil levius²
In huius vitae rota.

V. Hic creaturis imperat,

Qui nutui subiecerat
Se totum Creatoris;
Quidquid in rebus reperit
Delectamenti, regerit
In gloriam Factoris.

2. Capitulum

Mihi autem absit gloriari nisi in Cruce Domini nostri
Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego
mundo.³

R. Deo gratias.

3. Hymnus

Est Gregorii IX.

Proles de caelo prodiit,
Novis utens prodigiis:
Caelum caecis aperuit;
Siccis mare vestigiis,

1 Cfr. Mat 5,18

2 Cfr. Mat 11,30

3 Gal 6,14

IV. Ferenc nem hagy el, nem mellőz

egy „i” betűt sem vagy vesszőt
az Evangéliumból.

Nincs édesebb és nincs könnyebb,
mint a Krisztus-iga terhe
itt, hol az élet múló.⁴

V. Parancsol a teremtésnek,

ki magát a Teremtőnek
mindenestől adta át.

Bármit szemlél, mindenben őt,
Alkotóját áldja zengőn
azáltal, mi alkotás.⁵

2. Rövid olvasmány

Tőlem azonban távol legyen másban dicsekedni, mint
a mi Urunk Jézus Krisztus keresztségében, amely által ke-
resztre feszítettett számomra a világ, és én a világnak.⁶
F. Istennek legyen hála.

3. Himnusz

IX. Gergely pápa himnusza

A menny küldötte jött közénk,
új csodajelek övezik,
az ég kapuit tárja fel,
ki tévelyeg, most útra lel.

4 Vö. Mt 5,18 és Mt 11,29. CÉ1 84; SÉ 53

5 CÉ1 58,80; SÉ 38,44

6 Gal 6,14

Spoliatis Aegyptiis,⁴
Transit dives; sed pauperis
Nec rem vel nomen perdidit,
Factus felix pro miseris.

Assumptus cum Apostolis
In montem novi luminis,⁵
In paupertatis praediis
Christo Franciscus intulit:

„Fac tria tabernacula”,⁶
Votum secutus Simonis;
Quem huius non deseruit
Numen vel omen nominis.

Legi, Prophetae, Gratiae⁷
Gratum gerens obsequium,
Trinitatis officium
Festo solemniter celebrat,

4 Cfr. Ex 3,22; 12,36

5 Cfr. Mat 17,1

6 Cfr. Mat 17,4

7 Cfr. Ioa 1,17.45

Átkelt a Vörös-tengeren
száraz lábbal és győztesen;⁷
gazdag lett, bár szegény maradt,
nélkülözve is boldogan.

Tábor hegyére vitetett,⁸
új fényű felhő szállt reá,
szegénysége kincseivel
Ferenc Krisztushoz így kiált:

„Épüljön három sátor itt!”⁹
– követte Simonnak szavát,
vele egy küldetése is,
betölti neve jóslatát.¹⁰

Törvény, Próféták, Kegyelem
engedelmes szolgálja lett,
a Háromnak szerelmese,
és tisztelt angyallelkeket,¹¹

7 Vö. Kiv 14,9

8 Vö. Mt 17,1

9 Vö. Mt 17,4

10 Miközben a költő megidézi az evangéliumi színeváltozás jelenetét, elhelyezi benne Szent Ferencet, mint aki egyrészt lelki tapasztalata miatt állítható párhuzamba Simon Péterrel, másrészt a Simon vagy a Péter név jelentésében kifejeződő küldetés miatt. A Simon név egyik magyarázata a hagyományban: 'engedelmes' (Isidorus Hisp., Etymol., VII 9,3–6 és 82,287); továbbá utalás lehet Simon másik nevére, a Péterre (Petrus: petra 'szikla', vö. Ferenc mint az Egyház támasza). Az ötödik versszak első fele az előző négy sorhoz kapcsolódik a bibliai szimbolika miatt is: a Törvény Mózesre, a Próféták Illésre, a Kegyelem Krisztusra utal, földözve azokat a személyeket, akiket az apostolok a színeváltozás hegyén láttak.

11 Ferenc tiszteli és ünnepli a Háromságot azzal, hogy „háromszoros vendégséget” állít helyre, ti. a három templomot, és tiszteli a „boldog lelkeket” (beatae mentes) ti. az angyalokat, amikor Angyalos Boldogasszony templomát Krisztusnak szenteli. Ugyanis az angyalokat nevezi boldog lelkeknek már Ps.-Dionysius, *De caelesti hierarchia* c. 12., n. 12 (PL 122, 1061), valamint az ő nyomán Scotus Eriugena is.

Dum reparat virtutibus
Hospes triplex hospitium,
Et beatarum mentium
Cum templum Christo consecrat.

Domum, portam et tumulum,
Pater Francisce, visita;
Et Evae prolem miseram
A somno mortis excita. Amen.

4.

V. Ora pro nobis, beate Francisce.
R. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

5. Ad Magnificat Antiphona

O stupor et gaudium,
O iudex homo mentium:
Tu nostrae militiae
Currus et auriga;
Ignea praesentibus⁸
Transfiguratum fratribus

8 Cfr. 4Re 2,11.12

midőn erénnyel ékesen
három templomot megjavít
– Szent Vendégség vendégeként –,
s a Hajlék Krisztusé megint.¹²

Otthont, várost és sírhelyet
látogass meg, Ferenc atyánk,
ébreszd fel Éva gyermekét,
ne tartsa fogva a halál. Ámen.¹³

4.

V. Imádkozzál értünk, Szent Ferenc!
F. Hogy méltók lehessünk Krisztus ígéreteire!

5. Magnificat-antifóna

Ó, örömünket ihlető,
ó, szívünk mélyét ismerő,
egy személyben hadunknak
Fogata s Vezére!
Hiszen tüzes szekéren
hordozott körül a Lélek,

12 A három templomról, melyeket Ferenc állított helyre: CÉ1 18–21. A harmadik volt Porciunkula, azaz Angyalos Boldogasszony temploma. A harmas szám itt a szent Ferenc által alapított három rendre, vagy a hívők három csoportjára (papok és szerzetesek; szerzetesnők; családos emberek) is utalhat.

13 Ez a három szó (porta 'kapu', domus 'ház', tumulus 'sírhely') szimbolikus tartalmú, különféleképpen értelmezhetjük őket: 1. a porta mint városkapu Assisire utal, a domus a testvérek új konventjére (Sacro Convento), s azontúl az egész rendre, a tumulus Szent Ferenc sírjára (s így a sírhelyet magában foglaló új bazilikára is, amit a szent tiszteletére emeltek); 2. domus, porta, tumulus = Krisztusnak azon csodáira utal, amikor halottat támasztott föl (Jairus leányát otthon, a naimi ifjút a városkapunál, Lázárt sírjából).

In solari specie⁹
Vexit te quadriga;

In te signis radians,
In te ventura nuntians,
Requievit spiritus
Duplex prophetarum.¹⁰
Tuis adsta posteris,
Pater Francisce, miseris,
Nam increscunt gemitus
Ovium tuarum.¹¹

6. Oratio

Deus, qui Ecclesiam tuam beati Francisci meritis foetu
novae prolis amplificas, tribue nobis ex eius imitatione
terrena despiciere et caelestium donorum semper
participatione gaudere. Per Dominum.

AD MATUTINUM.

7. Invitatorium

Regi, quae fecit opera,
Christo confiteantur,¹²
Cuius in sancto vulnera
Francisco renovantur.

9 Cfr. Mat 17,2

10 Cfr. 4Re 2,9,15

11 Cfr. Ps 37,10; 78,13

12 Cfr. Ps 144,10

s láttak izzó Napuknak
az első testvérek.¹⁴

Benned vakítón ragyog,
hirdeti, mi másnak titok,
a kétszer rajtad nyugvó
prófétai szellem.¹⁵

Ferenc atyánk, légy jelen,
mindazt szüntetve szüntelen,
mi támad csetlő-botló
nyájad juha ellen.¹⁶

6. Könyörgés

Isten, ki Egyházadat Szent Ferenc érdemei révén új haj-
tásokkal gyarapítod, add kérünk, hogy őt követve a föl-
dieket megvessük, és mindig a mennyei adományoknak
örvendezzünk. Krisztus, a mi Urunk által.

MATUTINUM

7. Imádságra hívás

Dicsérjük Krisztus műveit,
Királyunkat áldjuk,
közöttünk él, szent sebeit
Ferencen újra látjuk.¹⁷

14 Vö. 2Kir 2,12. 15–16. CÉ1 47–50

15 Valószínűleg azért kétszeres a Ferencen nyugvó profétai lélek, mert egy-
részt ismeri a szívek titkait, másrészt nincsenek előtte rejtve a jelen, illetve
a jövő történései. Vö. CÉ1 50; SÉ 29

16 Vö. Zsolt 37,9–10; 11,6 és Zsolt 78,13; 94,7 stb.; Mt 9,36

17 Vö. Zsolt 144,10

8. Hymnus

Auctore Thoma Capuano Cardinali S. Sabinae.

In caelesti collegio
Novus collega colitur:
In sanctorum rosario
Novellus flos producitur.

Franciscus florens gratia,
Forma factus humilium,
Laetus potitur gloria,
Sortis consors sublimium.

Metit de sparso semine
Plenae messis manipulum,¹³
Fallens sub terrae tegmine
Nostrae salutis aemulum.

Hic carnis supercilium
Legi subiecit spiritus:¹⁴
Mundum vicit et vitium,¹⁵
Se victo, victor inclytus.

Linguae manus praeambula
Verbo paravit semitam,¹⁶
Et amplectuntur saecula
Doctrinam facto proditam.

13 Cfr. Ioa 4,35.36; Ps 125,6

14 Cfr. Rom 7,25; 8,13

15 Cfr. Ioa 16,33

16 Cfr. Mat 3,3

8. Himnusz

*Thomas Capuanus költeménye*¹⁸

A mennyei szép társaság
ujjongva zeng, új társra lel,
üdv kertjét egy új rózsaaág
szent illattal árasztja el.

Ferenc, viruló kegyelem,
alázat tiszta tüköre,
vigadhat immár odafenn,
övezvén égiek köre.

Bőséggel teljesen arat,
aki előbb jó magvető,¹⁹
messzire űzve megcsalat
az üdvünkre leselkedő.

A testnek gőgjét megtöri,
mert lélek alá rendeli;²⁰
vétket, világot legyűrő,
magát legyőzve győztes ő.

Útját, amidőn prédikál,
az Igének egyengeti,²¹
élete igaz tanítás,
eléri ezrek szíveit.

18 Szedő Dénes atya fordításának felhasználásával.

19 Vö. Zsolt 125,6

20 Vö. Róm 7,16. 22–23.25; 8,7

21 Vö. Mt 3,3

In paupertatis praedio
Minorum plantans vineam,¹⁷
Ostendit magisterio
Vitae vivendi lineam.

Ad aeternas divitias
Turbam allexit pauperum,
Quos ad caeli delicias
Lingua vocavit operum.

Vita, doctrina splenduit,
Resplendet et miraculis;
Sic praefuit, quod profuit,
Via, lucerna populis.

Summi regis palatio,
Doctor, loca discipulos;
Salutis privilegio
Christi praemuni famulos.

De tenebris miseriae
Sequaces stellae praeviae,
Quaeramus patrem gratiae,
Consortes tandem gloriae. Amen.

17 Cfr. Is 5,1,2

Szegénység földjén neveli
Kisebb Testvérek szőlejt;
mindenki példát vehet itt,
mint élje földi életét.

Koldus hadának nem múló,
örökös kincseket ígér,
ha ezek készek viruló
tettel fizetni mennyekért.

Élete, tanítása: fény,
már kétszeres csodáiban;
kiket irányít, értük él,
mint gyertya lángja, épp olyan.²²

Hű követőid, Mesterünk,
menny csarnokába fölvigyed;
Krisztus szolgálait, kérlelünk,
óvja páratlan érdemed.

Siralomvölgyben éjsötét,
ám csillagod utat mutat,²³
ha átléptük e föld körét,
kegyelem atyja, befogadj. Ámen.

22 Vö. Mt 22,26; Lk 20,21. Valamint: Lk 11,36; Jn 5,35

23 Vö. Vízkereszt I. esti dicséret himnuszának II. 2. sora: *Stellam sequentes praeiviam.*

9. Antiphonae

I. *Hic vir in vanitatibus*

Nutritus indecenter,
Plus suis nutritoribus
Se gessit insolenter.

II. *Excelsi dextrae gratia*

Mirifice mutatus,¹⁸
Dat lapsis spem de venia
Cum Christo iam beatus.

III. *Mansuescit sed non penitus*

In primis per languores,
Qui, captis armis caelitus,
Ad plenum mutat mores.

10.

V. Amavit eum Dominus et ornavit eum.

R. Stulam gloriae induit eum.¹⁹

18 Cfr. Ps 76,11

19 Cfr. Sir 6,32

9. Antifónák²⁴

I. *Hívságok közt cseperedik*

s lesz hiúvá jelleme,
mindenkinél szertelenebb,
háza hírhedt gyermeke.

II. *Érzi magán a menny kezét,*

megváltozik csodásan;
a bűnösöknek ad reményt,
ki örvend Krisztusában.²⁵

III. *Előbb láz gyötri, s megenyhül*

a betegségben lelke,
majd egészen megszelídül
és újul égi jelre.²⁶

10.

V. Szerette őt az Úr, és fölékesítette.

F. A dicsőség palástját terítette rá.²⁷

24 E három versszak szövegét az utókor több részletében és több alkalommal megváltoztatta. Először – „a jámbor hallgatóságra való tekintettel” – az 1260-as káptalan nyúlt hozzá az első antifóna második két sorához, kiküszöbölve így a Ferenc ifjúkorát és szülővárosát nem elég pozitívan bemutató leírást. Később az 1785-ös Breviarium alkotásakor eszközöltek apróbb módosításokat. Vö. az CÉ1 1 és a SÉ 1 idevonatkozó sorait a szent gyermekkori környezetéről.

25 Vö. Zsolt 76,11. CÉ1 2

26 CÉ1 3–5; SÉ 2–3

27 Vö. Sir 6,32. A három nokturnus verzikulusai és az imaórák responzóriumi a hitvallók közös zsolozsmájából valók.

11. Responsoria

I. *R. Franciscus ut in publicum*

Cessat negotiari,
In agrum mox dominicum
Secedit meditari;
Inventum evangelicum
Thesaurum vult mercari.²⁰

V. Deum, quid agat, unicum
Consultans, audit caelicum
Insigne sibi dari.

II. *R. In Dei fervens opere,*

Statim ut sua vendit,
Pauperibus impendere²¹
Pecuniam intendit,
Quae gravi suo pondere
Cor liberum offendit.

V. Quam, formidante paupere
Presbytero recipere,
Abiectam vilipendit.

III. *R. Dum pater hunc persequitur,*

Latens dat locum irae;²²
Constanter post aggreditur
In publicum prodire:

20 Cfr. Mat 13,44

21 Cfr. Mat 19,21

22 Cfr. Rom 12,19

11. Responzóriumok

I. *F. Ferenc már nem kereskedik,*

felhagy világi gonddal,
töpreng gyakran, elmélkedik,
egyedül van az Úrral.
Fellelt kincsért epekedik,²⁸
szíve telt szent óhajjal.

V. Tenné, de még nem tudja, mit,
így kér tanácsot, istenit,
és mennyei választ hall.²⁹

II. *F. Isten művéért tette kész,*

portékáit eladja.
Mindazt, mit kap, mi nyereség,
hogy szegényeknek ossza,
s ne terhelje többé lelkét
a vagyon súlya, gondja,

V. egy papnak nyújtja át, ki fél
kézbe venni ennyi pénzt,
ám Ferenc reáhagyja.³⁰

III. *F. Apja dühöngve üldözi,*

ő bujdosik és retteg,
majd magát hittal vértel,
övői közé megy,

28 Vö. Mt 13,44–46

29 CÉ1 6–7; SÉ 3–5

30 CÉ1 8–9; SÉ 6

Squalenti vultu cernitur,
Putatur insanire.

V. Luto, saxis impetitur,
Sed patiens vir nititur
Ut surdus pertransire.²³

IN II NOCTURNO.

12. Antiphonae

IV. *Pertractum domi verberat*

Plus cunctis furens pater,
Obiurgans vincit, carcerat;²⁴
Quem furtim solvit mater.

V. *Iam liber, patris furiae*

Non cedit effrenati,
Clamans se voluntarie
Pro Christo mala pati.²⁵

VI. *Ductus ad loci praesulem,*

Sua patri resignat;
Nudusque manens exsulem
In mundo se designat.

23 Cfr. Ps 37,14

24 Cfr. Act 12,6

25 Cfr. Act 5,41

s mert arcát rút pizsok fedi,
„Ez örült” – így ítélnék.

V. A tömeg mélyen megveti,
sarat dob rá, sértegeti,
míg ő csak túrve lépked.³¹

MÁSODIK NOKTURNUS

12. Antifónák

IV. Apja, ki a dühtől liheg,
ütlegeli és szidja,
szitkozódva kötözi meg,
míg anyja el nem oldja.³²

V. Atyai zsarnok hatalom
vagy zabolátlan önkény
nem köti, néki jutalom,
Krisztusért szenved önként.³³

VI. A város nagyjai előtt
atyja elé tesz mindent,
mezítelen száműzött,
ki bírt világi kincset.³⁴

31 CÉ1 10–11; SÉ 7. Vö. Róm 12,19; Zsolt 37,14

32 CÉ1 12–13; SÉ 8

33 CÉ1 13; SÉ 8. Vö. Csel 5,41

34 CÉ1 14–15; SÉ 9

13.

V. Os iusti meditabitur sapientiam

R. Et lingua eius loquetur iudicium.²⁶

14. Responsoria

IV. R. *Dum seminudo corpore*

Laudes decantat gallice

Zelator novae legis,²⁷

Latronibus in nemore

Respondet sic propheticè:

„Praeco sum magni Regis”.²⁸

V. Audit, in nivis frigore

Proiectus: „Iace, rustice”,

Futurus pastor gregis.²⁹

V. R. *Amicum quaerit pristinum,*

Qui spretum in coenobio

Tunicula contextit.

Contemptu gaudens hominum

Leprosis fit obsequio,

Quos antea despexit.

V. Sub typo trium Ordinum

Tres, nutu Dei praevio,

Ecclesias erexit.

26 Ps 36,30

27 Cfr. 1Mac 2,26.58

28 Cfr. Ps 46,3

29 Cfr. Ez 34,8.12

13.

V. Bölcsességet szól az igaz szája.

F. És igazságot beszél nyelve.³⁵

14. Responzóriumok

IV. F. *Ruhátlanul sem nyomja bú,*

víg, franciául énekel

– egy új törvény Bajnoka.³⁶

Haramiák ejtik rabul,

ám vallathatják, így felel:

Ő nagy Király Hírnöke!³⁷

V. „Nyughass, paraszt!” – kap válaszul

durva szót, havas ütletet,

ki majd nagy nyáj Pásztora.³⁸

V. F. *Előbb monostorban cseléd,*

majd vándor, akit felruház

egy hajdani jó barát.

Lenézhetik, ő hisz, remél,

s mit korábban került, utált,

enyhít leprás nyomorán.

V. Három rend előképeként

– égi hangra – javítja már

az Úr három templomát.³⁹

35 Zsolt 36,30

36 1Mak 2,54.58

37 Zsolt 47,3

38 CÉ1 16; SÉ 10

39 CÉ1 16–17; SÉ 11–12.14

VI. *R. Audit in Evangelio*

Quae suis Christus loquitur

Ad praedicandum missis,³⁰

„Hoc”, inquit, „est quod cupio”.

Laetanter his innititur

Memoriae commissis.

V. Non utens virga, calceo,

Nec pera, fune cingitur,³¹

Duplicibus dimissis.

IN III NOCTURNO.

15. Antiphonae

VII. *Cor verbis novae gratiae*

Sollicitus apponit,

Verbumque poenitentiae

Simpliciter proponit.

VIII. *Pacem, salutem nuntiat*³²

In Spiritus virtute,³³

Veraeque paci sociat

Longinquos a salute.³⁴

30 Cfr. Mar 3,14

31 Cfr. Mat 10,10

32 Cfr. Is 52,7

33 Cfr. Luc 1,17; Rom 15,13

34 Cfr. Is 57,19; Eph 2,17

VI. *F. Megfogadja, mit Ura mond*

övési szétküldésekor,

a Jóhírt mint hirdessék.⁴⁰

És szól: „Ezt szívből akarom!”

Életszabálya lesz a Szó,

s vágya, hogy így kövessék:

V. Botot, batyut, sarut ledob –

a tanítványok is egykor

a semmivel beérték!⁴¹

HARMADIK NOKTURNUS

15. Antifónák

VII. *Szívében az új kegyelem*

párosul akarattal,

prédikálni kezd tüzesen,

ám egyszerű szavakkal.

VIII. *Megtérést sürget és békét*

a Lélek erejében,

íme sok bűnös újra él

valódi békességben.⁴²

40 Vö. Mt 10,5

41 CÉ1 22; SÉ 15

42 CÉ1 23; SÉ 16

IX. *Ut novis sancti merita*

Remunerantur natis,
His nova tradit monita,
Viam simplicitatis.³⁵

16.

V. Lex Dei eius in corde ipsius
R. Et non supplantabuntur gressus eius.³⁶

17. Responsoria

Auctore Card. Thoma Capuano.

VII. R. *Carnis spicam, contemptus area,*

Franciscus frangens, terens terrea,³⁷
Granum purum, excussa palea,
Summi Regis intrat in horrea.³⁸

V. Vivo pani morte iunctus,³⁹
Vita vivit vita functus.⁴⁰

Auctore Gregorio IX.

VIII. R. *De paupertatis horreo*

Sanctus Franciscus satiat
Turbam Christi famelicam,

35 Cfr. Prov 10,29; 11,5

36 Ps 36,31

37 Cfr. Deut 23,24

38 Cfr. Mat 3,12

39 Cfr. Ioa 6,41

40 Cfr. 2Mac 9,28

IX. Az igaz atya érdeme

a fiaknak is jussa,
tanítás nékik élete:
az egyszerűség útja.⁴³

16.

V. Istenének törvénye az ő szívében.
F. És meg nem inognak az ő léptei.⁴⁴

17. Responzóriumok

Thomas Capuanus alkotása

VII. F. Carnis spicam...

Test gabonáját szérűn kiteríti,
megtöri Ferenc, sanyargatva csépli,
tisztá búzaszem lesz, pelyva sem éri,
így lép a csűrbe, mi mennyei, égi.

V. Élő kenyér tápláléka,
örök élet ajándéka.⁴⁵

IX. Gergely pápa alkotása

VIII. F. Csűréből a szegénységnek

Ferenc bőven osztogat,
Krisztus-éhes éhezőket

43 CÉ1 26; SÉ 17. Vö. Péld 20,7

44 Zsolt 36,31

45 SÉ 70. Vö. MTörv 23,25; Mt 3,12; Jn 6,41

In via ne deficiat;⁴¹
Iter pandit ad gloriam
Et vitae viam ampliat.⁴²

V. Pro paupertatis copia
Regnat dives in patria,
Reges sibi substituens,
Quos hic ditat inopia.

IXa. R. *Sex fatrum pater septimus,*

Absorptus luce caelitus,
Futura contemplatur.
Inter Minores minimus,
Quis parvi gregis exitus
Praeclare speculatur.

V. Quadrans quoque novissimus⁴³
Culparum sibi penitus
Dimitti revelatur.

IXb. R. *Arcana suis reserans.*

Octavum tandem recipit,
Et ad diversas gentes
Rinos mittendos foederans,⁴⁴
Humiliari praecipit
Et esse patientes,⁴⁵

41 Cfr. Mat 15,32

42 Cfr. Mat 7,14

43 Cfr. Mat 5,26

44 Cfr. Mar 6,7; Luc 10,1

45 Cfr. 1Tha 5,14

szentségével jóllakat;
utat nyit a dicsőségbe,
s az úton vezet sokakat.

V. Kincset érő szegénységét
dús gazdagságra váltja,
megelőzve királyokat
jut mennyek országába.⁴⁶

IXa. F. Már féltucatnyi társsal él,

midőn betölti égi fény,
s nem látott titkokat lát;
kis nyájára, kit óva félt,
Kisebbség legkisebbségként
hirdeti, nagy jövő vár.

V. S mert bűn emléke bántja még,
hogy bocsánatra van remény,
égből kap bátorítást.⁴⁷

IXb. F. Mihelyt bevégezi szavait,

új testvér jön, a nyolcadik,
s a gondos pásztor úgy dönt:
Szétküldi tanítványait,
járják a környék tájait
szerényen, béketúrón.

46 SÉ 70. Vö. Mt 15,32; Mt 7,14

47 CÉ1 26–27; SÉ 17–18. Vö. Lk 12,32; Mt 5,26

V. Grex procidit obtemperans,
Pastor erectos suscipit
Ad oscula gaudentes.

IXc. R. „Euntes”, inquit, „in eum

Qui nutriet vos Dominum
Lactate cogitatum”⁴⁶
Sic fratribus erroneum
Praecludit et interminum
Callem cupiditatum.

V. Sic curis cor extraneum
Non providet in crastinum⁴⁷
In zonis aes ligatum.⁴⁸

IXd. R. Regressis quos emiserat,

Completur bis senarius
Fratrum; dum confirmando
Normam sancto quam scripserat,
Iussa dat Innocentius
Papa de praedicando.

V. In mna Franciscus foenerat,
Quem dati movet ratio⁴⁹
De lucro reportando.

46 Cfr. Ps 54,23

47 Cfr. Mat 6,34

48 Cfr. Mar 6,8

49 Cfr. Luc 19,13

V. A Szent elé borul le mind,
ő átölel és áldva int,
szívbe bátorságot önt.⁴⁸

IXc. F. „Kedveseim, induljatok!

Csak Uratokban bízzatok,
hisz gondja van reátok!”⁴⁹
Lelkük mélyén e bizalom,
nem árthat gonosz hatalom,
sem bűnös, kusza vágyak.

V. Mert földi gondtól szabadon
nem csüng a kétes holnapon,
ki Isten útján vándor.⁵⁰

IXd. F. A misszióból visszatér;

örül egymásnak és mesél
immár tizenkét testvér.
Regulát ír Ferenc ezért,
és elnyeri, mit hőn remélt,
a pápa úr igenjét.⁵¹

V. Szegényen él és prédikál,
így sokszoroz kapott minát,
miről számot adni kész.⁵²

48 CÉ1 27–29; SÉ 18–19

49 CÉ1 29; SÉ 19. Vö. Zsolt 54,23

50 SÉ 19

51 CÉ1 31–33; SÉ 20–21

52 SÉ 22; vö. Lk 19,13

18. Antiphonae

I. *Sanctus Franciscus, praevis*

Orationum studiis,
Quid faciat instructus,
Non sibi soli vivere,
Sed aliis proficere
Vult, Dei zelo ductus.

II. *Hic praedicando circuit*⁵⁰

Et, quem non homo docuit,
Fit doctis in stuporem.
Virtutum verba loquitur,
Novumque nova sequitur
Militia ductorem.

III. *Tres Ordines hic ordinat:*

Primumque Fratrum nominat
Minorum, pauperumque
Fit Dominarum medius,
Sed Poenitentum tertius
Sexum capit utrumque.

IV. *Doctus doctrine gratia,*

Doctus experientia
Quae sunt perfectionis,

50 Cfr. Mat 9,35

18. Antifónák

I. *Gond úzi Isten emberét:*

Élje remete életét,
vagy járjon prédikálva?
Könyörög s megérti mélyen:
Ne csak önmagának éljen,
hanem mások javára.⁵³

II. *A tudós ámul szavain,*

hisz tanulatlan ajkain
zeng bölcs igehirdetés.
Beszéde lélek és erő,
nyomában számos követő
– új had élén új vezér.⁵⁴

III. *Három szerzet is születik:*

nevük és életük szerint
ők a Kisebb Testvérek,
a Szegény Úrnők szüzei
s Bűnbánók buzgó hívei,
kik a világban élnek.⁵⁵

IV. *Jó gyümölcs nélkül nem marad*

sem tapasztalat, sem malaszt,
ám bölcs tanítót érlel:

53 CÉ1 35; SÉ 23

54 CÉ1 36; SÉ 23

55 CÉ1 38; SÉ 23

Haec fratres docet omnia⁵¹
Tam factis quam frequentia
Melliflui sermonis.

V. Laudans laudare monuit,

Laus illi semper affuit,
Laus, inquam, Salvatoris;
Invitat aves, bestias
Et creaturas alias
Ad laudem Conditoris.

19. Hymnus

Est Cardinalis Rainerii Capocci de Viterbio.

Plaude, turba paupercula,
Patre ditata paupere;
Laudis propina pocula,
Sacro depressa ubere.

Hic simplex, rectus, humilis,⁵²
Pacis cultor amabilis,
Lumen in vase fictili⁵³
Ardens, lucens in fragili.

Vili contactus tegmine,
Sancto calescens flamine,

51 Cfr. Ioa 14,26

52 Cfr. Iob 1,1.8; 2,3

53 Cfr. 2Cor 4,7

Az üdv mézajkú mestere,
kinek nyitott könyv élete,
felvértéz bölcsességgel.⁵⁶

V. Dicsér, dicsőít, áldva zeng,

dicsérni hívó hangja cseng,
dicséri Megváltóját.
Áldásra szólít madarat,
parány teremtményt és vadat:
Mind áldja Alkotóját!⁵⁷

19. Himnusz

*Rainerius Capocius de Viterbio himnusza*⁵⁸

Szegényeknek szelíd kara,
tapsolva örvendj, ünnepelj,
kit gazdagít szegény atya,
ma hála hangján énekelj.

Szelíd, igaz és egyszerű,⁵⁹
kedves és békét kedvelő;
bár törékeny cserépedény,
átjárja benső tiszta fény.⁶⁰

Ruhája foszlik szertesztét,
Szentlélek fűti kebelét;

56 CÉ1 38–41; SÉ 24

57 CÉ1 58 és 59–61, 77, 80–81; SÉ 37, 38–45

58 Szedő Dénes atya fordításának felhasználásával.

59 Vö. Jób 1,1.8; 2,3

60 Vö. 2Kor 4,7

Vicit algorem, caumata,
Christi dum gestat stigmata.

Carnem mundumque conterens,
Hostes malignos proterens,
Auream victor meruit,
Aureolam dum docuit.

Pauper, nudus egreditur,
Caelum dives ingreditur,
Spargit virtutum munera,
Aegris profligat vulnera.

Verorum pater pauperum,⁵⁴
Nos pauperes fac spiritu,⁵⁵
Consortes redde Superum,
Ereptos ab interitu.

Patri, Nato, Paraclito
Decus, honor et gloria;⁵⁶
Sancti sint huius merito
Nobis aeterna gaudia. Amen.

20.

V. Ora pro nobis, beate Francisce.

R. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

54 Cfr. Iob 29,16

55 Cfr. Mat 5,3

56 Cfr. Apoc 5,12.13

világ hidegét győzi le
Urától kapott öt sebe.

Mi földi, testi, megveti,
a gonosz ellent fékezi,
és annyi lelki harc után
érdemel arany koronát.

Itt lenn szegény példátlanul,
az égbe gazdagon vonul,
bőven oszt csodakincseket,
meggyógyítja a beteget.

Ki szegényeknek atyja vagy,⁶¹
formálj szegénnyé lelkileg,
a pusztulásból kiragadj,
nyisd meg nekünk a mennyeket.

Áldjuk az Atyát, a Fiút
s Vigasztalónkat szüntelen;
legyen nekünk Ferenc az út,
mely égbe visz egyenesen. Ámen.

20.

V. Imádkozzál értünk, Szent Ferenc!
F. Hogy méltók lehessünk Krisztus ígéreteire!

61 Vö. Jób 29,16. Vö. Veni Sancte Spiritus pünkösdi szekvencia hasonló sora:
„Veni pater pauperum” (Jöjj, szegények atyja).

21. Ad Benedictus Antiphona

O martyr desiderio,
Francisce, quanto studio
Compatiens hunc sequeris,
Quem passum libro reperis,
 Quem aperuisti.

Tu contuens in aëre
Seraph in cruce positum,
Ex tunc in palmis, latere
Et pedibus effigiem
 Fers plagarum Christi.

Tu gregi tuo provide,
Qui post felicem transitum
Durae prius et lividae
Glorificatae speciem
 Carnis praetendisti.

21. Benedictus-antifóna

Ó, mártírhalt epedő,⁶²
Uraddal együtt szenvedő,
mily fájdalommal éled át
az Evangélium sorát,
melyben órá llettél.⁶³
Ferenc, előtted megjelent
a keresztfán egy szent Szeráf,
s azóta vérzön viseled
szögek és lándzsahegy nyomát –
Krisztus mása lettél.⁶⁴
Nyájad gondjára, jöjj, ügyelj,
te védj, kit nem rontott halál:
tested, mely kék volt és merev,
már ép az átmenet után –
immár hazatértél.⁶⁵

62 SÉ 60; vö. CÉ1 107

63 CÉ1 92–93; SÉ 60

64 CÉ1 94–95

65 CÉ1 112–113; SÉ 71

21a. Ad Tertiam Responsorium breve

Amavit etc.

V. Os iusti etc.

22. Ad Sextam Capitulum

Et quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos et misericordia, et super Israel Dei.⁵⁷

R. Deo gratias.

22a. Responsorium breve

Os iusti etc.

V. Lex Dei etc.

57 Gal 6,16

21a. Responzórium Tertiára

V. Szerette őt az Úr és fölékesítette.⁶⁶

F. A dicsőség palástját terítette rá.

V. Bölcsességet szól az igaz szája.

F. És igazságot beszél nyelve.⁶⁷

22. Rövid olvasmány Sextára

És mindazoknak, akik ezt a regulát követik, békesség és irgalom, Isten Izraelének.⁶⁸

F. Istennek legyen hála.

22a. Responzórium

V. Bölcsességet szól az igaz szája.

F. És igazságot beszél nyelve.⁶⁹

V. Istenének törvénye az ő szívében.

F. És meg nem inognak az ő léptei.⁷⁰

66 Vö. Sir 6,32

67 Zsolt 36,30

68 Gal 6,16

69 Zsolt 36,30

70 Zsolt 36,31

23. Ad Nonam Capitulum

De caetero nemo mihi molestus sit. Ego enim stigmata Iesu in corpore meo porto. Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro, fratres. Amen.⁵⁸

R. Deo gratias.

23a. Responsorium breve

Lex Dei etc. V. Iustum deduxit Dominus per vias rectas.

R. Et ostendit illi regnum Dei.⁵⁹

AD II VESPERAS.

24. Hymnus

Auctore Thoma Capuano, Cardinali S. Sabinae.

Decus morum, dux Minorum,
Franciscus tenens bravium

58 Gal 6,17.18

59 Cfr. Sap 10,10

23. Rövid olvasmány nonára

Ezután senki ne okozzon kellemetlenséget nekem. Én ugyanis Jézus jegyeit hordozom testemen. A mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme legyen lelketekkel, testvérek. Ámen.⁷¹

F. Istennek legyen hála.

23a. Responzórium

V. Istenének törvénye az ő szívében.

F. És meg nem inognak az ő léptei.⁷²

V. Az igazat a helyes úton vezette az Úr.

F. És megmutatta néki Isten országát.⁷³

MÁSODIK VESPERÁS

24. Himnusz

Thomas Capuanus alkotása

Ékességünk, példaképünk,⁷⁴

Ferenc, pálmát nyert bajnokunk;⁷⁵

71 Gal 6,17

72 Zsolt 36,31

73 Vö. Bölcs 10,10

74 Az antifónák és a rövid olvasmány a reggeli olvasmányból veendő. (Ld. 18.) A vers érdekessége, hogy mindegyik strófa utolsó sora valamely más liturgikus himnusz incipitje. A fordításnál igyekeztem tekintetbe venni a már használatban levő magyar himnuszfordításokat; vö. DOBSZAY LÁSZLÓ (közread.): *Latin-magyar himnárium*, Egyházzenei Füzetek I/10., Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemi Egyházzenei Tanszék – Magyar Egyházzenei Társaság, Budapest, 2000. (BP.)

75 Vö. 1Kor 9,24

In te vite datur vitae,
„Christe, redemptor omnium”.

Plaudat frater, regnat pater
Concivis caeli civibus;
Cedat fletus, psallat coetus,
„ Exsultet caelum laudibus”.

Demptum solo, datum polo
Signorum probant opera;
Ergo, vivit, nam adivit
„Aeterna Christi munera”.

Pro terrenis votis plenis
Reportat dona gloriae;
Quem decoras, quem honoras,
„Summae Deus clementiae”.

Hunc sequantur, huic iungantur
Qui ex Aegypto exeunt;⁶⁰
In quo duce, clara luce,
„Vexilla Regis prodeunt”.

Regis signum ducem dignum
Insignit manu, latere;

60 Cfr. Ps 113,1

benned élő szőlővessző,⁷⁶
„Világmegváltó Krisztusunk”.⁷⁷

Vigadj, testvér, már hazatért
atyád, betelve élete.
Könny apadjon, dal fakadjon,
„Ujjongjon égnek éneke”.⁷⁸

Tőlünk elment, mennybe fölment,
csodajelek is hirdetik,
mennyben éli, élvezheti
„Krisztus örök kegyelmeit”.⁷⁹

Fogadalma nyer jutalmat,
mert megtartotta teljesen.
Ékesíted, dicsőíted,
„Ó, nagy Isten, kegyelmesen”.⁸⁰

Őt keresi, őt követi,
sötétségből ki menekül,⁸¹
személyében, tiszta fényben,
„Királyi zászló jár elől”.⁸²

Királyi kegy, vezéri jegy,
sebes keze és oldala.

76 Vö. Jn 15,1–6

77 A karácsonyi matutinum himnuszának incipitje (*Christe, redemptor omnium*).

78 Az apostolok közös zsolozsmájából a vesperás himnuszának kezdete (*Exsultet caelum laudibus*).

79 Az apostolok közös zsolozsmájából a matutinum himnuszának kezdősora (Szent Ambrustól; *Aeterna Christi munera*).

80 A szombati matutinum himnuszának kezdete (*Summae Deus clementiae*).

81 Vö. Kiv 13,17 (Az eredetiben: Qui ex Aegypto exeunt 'Egyiptomból ki menekül')

82 A szenvedés vasárnapi himnusz első sora (*Vexilla Regis prodeunt*).

Lux accedit, nox recedit,
„Iam lucis orto sidere”.

Est dux fidus, clarum sidus:
Ducit, relucet, devia
Devitando, demonstrando
„Beata nobis gaudia”.

Mina gregem, dux, ad Regem,⁶¹
Collisor hostis callidi;
Nos conducas et inducas
„Ad cenam Agni providi”. Amen.

24a.

V. Ora pro nobis, beate Francisce.
R. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

25. Ad Magnificat Antiphona

O virum mirabilem
In signis et prodigiis,⁶²
Languores cum daemoneis⁶³
Quoslibet pellentem.

61 Cfr. Ex 3,1

62 Cfr. Bar 2,11; 2Cor 12,12

63 Cfr. Mat 4,24; Mar 1,34

Benne fényünk, úzi éjünk,
„Felkelt a napnak csillaga”.⁸³

Vezérünk vagy, fényes csillag:
vezess nem járt ösvényeken,
hogy majd révbe bizton érve
„Osztályrészünk öröm legyen”.⁸⁴

Tereld bágyadt, gyöngye nyájad,⁸⁵
kijátszva pokol zsarnokát,⁸⁶
hogy ülhessük veled együtt
„A Bárány adta vacsorát”.⁸⁷ Ámen.

24a.

V. Imádkozzál értünk, Szent Ferenc!
F. Hogy méltók lehessünk Krisztus ígéreteire.

25. Magnificat-antifóna

Mily csodás és mily nemes,
ki meggyógyít sok beteget,
űz démont, gonosz szellemet,
csodajellel ékes.⁸⁸

83 A vasárnapi Prima himnuszának incipitje (*Iam lucis orto sidere*).

84 A pünkösti matutinum himnuszának kezdete (*Beata nobis gaudia*).

85 Vö. Kiv 3,1

86 Az eredetiben: *Collisor hostis callidi* 'Kijátszva a ravasz ellenséget'; vö. Ter 3,1

87 A húsvéti időben énekelt szombati vesperás himnuszának első sora (*Ad cenam Agni providi*).

88 Iulianus de Spira itt valószínűleg Szent Márton püspök zsolozsmáját idézi, ahol a harmadik noktornusban szerepel a következő sor: „O ineffabilem virum per quem nobis tanta miracula coruscant.”

Dat aurem suis avium
Praedicans silvestrium
Verbis intendentem.
O vita laudabilem,
Qua fidem sic magnificat;
Sed et multos vivificat
Mortuos defunctus.
Francisce, nos caelestium
Fac consortes civium,
Quibus es coniunctus.

26. Antiphonae ad Benedictus et Magnificat infra Octavam et pro Commemoratione S. Francisci.

Adscribitur Gregorio Papae IX.

I. Sancte Francisce, propere

Veni, pater, accelera
Ad populum, qui premitur
Et teritur sub onere,
Palea, luto, latere;
Et, sepulto Aegyptio
Sub sabulo, nos libera,⁶⁴
Carnis extincto vitio.

64 Cfr. Ex 1,14; 2,12; 5,7

Az erdei madársereg
elcsitul, fegyelmezett:
szent szavára éhes.⁸⁹
Életed dicséretes,
hitvallóak hű szavaid,⁹⁰
föltámasztottál holtat is
hatva odaátról.⁹¹
Ó, Ferenc, minket mennybe vígy,
föl, szentek közé segíts,
kedves közbenjárón.⁹²

26. Benedictus- és Magnificat-antifónák Szent Ferenc ünnepének nyolcadában és megemlékezésül⁹³

IX. Gergely pápa alkotása

I. Ó, *Szent Ferenc, jöjj, támogass,*
néped Mózesként látogasd,
mert rég rabságban senyedünk,
emészt a kín, míg görnyedünk,
s új vályogtéglák súlya nyom.⁹⁴
Ígért honba utat mutass
legyűrve zsarnok ellenünk,⁹⁵
ki testiség sarába von.

89 Vö. CÉ1 58, SÉ 37

90 Vö. SÉ 46

91 Vö. CÉ1 139; SÉ 56

92 Iulianus de Spira zárókönyörgése, amely az Officiumot zárja.

93 Ez a négy antifóna a legtöbb kódexben részben vagy teljesen hiányzik, illetve különböző sorrendben található. Az elsőt (*Sancte Francisce, prope-re*) és a harmadikat (*Plançe, turba paupercula*) IX. Gergely pápának, a másodikikat (*Salve sancte Pater*) Thomas Capuanusnak, a negyediket (*Caelorum candor splenduit*) Rainerius Capociusnak tulajdonítják.

94 Vö. Kiv 1,14

95 Vö. Kiv 2,12

Tribuitur Thomae Capuano Cardinali S. Sabinae.

II. *Salve, sancte pater, patriae lux, forma Minorum,*

Virtutis speculum, recti via, regula morum:

Carnis ab exsilio duc nos ad regna polorum.

Gregorio IX attributa.

III. *Plangé, turba paupercula,*

Ad patrem clama pauperum:⁶⁵

Hoc lugubre suspirium,

Pater Francisce, suscipe,

Et prode Christo stigmata

Lateris, pedum, manuum,

Ut nobis reddat orphanis

Tanti patris vicarium.

Assígnatur Cardinali Rainerio Capoccio.

IV. *Caelorum candor splenduit,*

Novum sidus emicuit:

Sacer Franciscus claruit,

Cui Seraph apparuit,

Signans eum caractere

In volis, plantis, latere,

Dum formam crucis gerere

Vult corde, ore, opere.

65 Cfr. Iob 29,16

Thomas Capuanus alkotása

II. Szent atya, eszményünk, tieidnek fénye-világa,
tükre erénynek, igazság, szentség útja, szabálya:
Számkivetésünkből szabadíts, vígy égi hazába!

IX. Gergely pápa alkotása

III. Jajongva sírj és így kiált
szegény atyádhoz, árva nyáj:
Ferenc atya, fohászkodunk,
fogadd el gyászos sóhajunk,
és fedd fel Krisztusunk előtt
megjelölt tested öt sebet,⁹⁶
hogy adjon nekünk vezetőt,
ki ránk vigyáz s nyomodba lép.⁹⁷

Rainerus Capocius alkotása

IV. A mennyben új csillag ragyog,
fényes tűzével fenn lobog:
Ferenc világol, fénybe von,
mert szent Szeráfot láthatott,
és öt jeggyel jelöltetett.
Így tagjaiba vésetett,
mit szíven viselt, hirdetett:
az üdvözítő szent kereszt.

96 CÉI 118–119

97 Ezt az antifónát Gergely pápa minden bizonnyal közvetlenül Szent Ferenc halála után írta, amint erre a rend új vezetőjére tett utalásból következtethetünk.

SZENT FERENC VERSES ZSOLOZSMÁJÁRÓL

1235. október 4-én ünnepélyes keretek között emlékeztek meg a rendalapító Szent Ferencről Assisiben. Amikor a liturgiát celebráló IX. Gergely pápa szólásra emelkedett, hogy prédikáljon az egybegyűlteknél, a kisebb testvérek elkezdtek énekelni a *Hunc sanctus praelegerat* (Őt választotta ki a szent) kezdetű antifónát a verses zsolozsmából, mire a szentatya – megértve a rá vonatkozó sort – elmosolyodott. Így tanúskodik Iulianus de Spira liturgikus költeményéről Thomas de Eccleston, az angliai kisebb testvérek krónikása (*De adventu* XV. 115).

A verses zsolozsma (latinul *officium rhythmicum* vagy csak egyszerűen *historia*), a kor kedvelt és gyakori műfajának számított. Tartalmazta egyrészt a kötelező liturgikus tételeket (himnuszok, antifónák, responzóriumok stb.), másrészt célja volt az adott ünnep, illetve a vonatkozó szentéletrajz elbeszélése – szigorú formai keretek között. A középkori lírának ez a változata tartalmaz nem lírai elemeket is, mint például könyörgéseket, szentírási olvasmányokat, és a gyakorlatban mindig a megfelelő zsolozsmákkal, valamint (próza) legendarészletekkel alkotott szerves egységet.

Az *Officium* szövegének nagy részét, valamint a lírai tételek dallamát Iulianus de Spirának köszönhetjük, aki a 13. századi irodalom és zene kimagasló művésze volt.¹ Ezt igazolja, hogy rendbelépése (1225) előtt a francia király udvarában volt *cantus magister*. Mint kisebb testvér részt vesz a németországi misszióban is, de élete inkább Párizsban telik. Művészete a 12. századtól virágzó és Szentviktori Ádámmal köthető „új stílusú” szekvenciaköltészetet képviseli csilingelő rímeivel, hangsúlyos verselésével.

Mivel a művet a liturgiában alkalmazták, gazdag kézirati hagyománya van. A legrégebb kódex, amely tartalmazza, 1235 és 1240 között készült. Az egész kompozícióban összesen kilenc olyan tétel van, amelynek nem Iulianus de Spira a szerzője:

- IX. Gergely pápának tulajdonítják a *Proles de coelo* himnuszt, a *De paupertatis horreo* responzóriumot és a *Sancte Francisce* antifónát;
- Thomas Capuanus bíboros a szerzője az *In caelesti collegio* és *Decus morum* himnuszoknak, a *Carnis spicam* responzóriumnak és a *Salve sancte Pater* antifónának;
- Rainerius Capocius bíboros alkotta a *Plaude turba paupercola* himnuszt és a *Coelorum candor* antifónát.

A többi költemény és a szövegegész egybeszerkesztése a dallam megkomponálásával együtt Iulianus alkotása.

¹ Ld. *Analecta Franciscana* X., Collegium S. Bonaventurae, Quaracchi-Firenze, 1926–1941, *Praefatio XLII–XLVIII*, valamint GIUSEPPE CREMASCOLI: Introduzione, in Enrico Menestò, Stefano Brufani (szerk.): *Fontes franciscani*, Edizioni Porziuncola, Assisi, 1995, 1099–1104.

Ugyanő az *Officium*mal párhuzamosan megírta a rendalapító életrajzát is (*Vita Sancti Francisci*), és ugyancsak ő az alkotója Páduai Szent Antal életrajzának és verses zsolozsmájának (1235–1240). A domonkosok szintén *officium* és *vita* alkotására kérték fel rendalapítójuk, Szent Domonkos tiszteletére. Iulianus ennek már csak részben tudott eleget tenni, az életrajz megírására nem került sor.

Ha a Verses zsolozsma szerepét és jelentőségét akarjuk megragadni a ferences források körében, akkor elsősorban azt a két tényezőt kell hangsúlyoznunk, hogy közvetlenül a Ferenc halála utáni évtizedben készült, és főként az első Celanói-életrajz alapján. E forrás Ferenc-ábrázolásának továbbvitele azért is fontos, mert a század második felétől minden Ferenc-életrajzot és -legendát megsemmisítenek, s egyedül Bonaventura *Legenda maiorja* lesz hivatalosan elismert. Azon kívül a csak a liturgikus használat kedvéért meghagyott Verses zsolozsmát lehet megőrizni és másolva sokszorosítani. Nem véletlen, hogy a rendi vezetés idővel változtatásokat is iktat a szövegbe. A matutinum első noktornusának első antifónáját szinte teljesen átírják, kiszűrve így a Ferenc ifjúkorát és szülővárosát nem elég szentnek bemutatató kifejezéseket. Ha a tágabb hagiográfiai hagyomány szempontjából is szemügyre vesszük a szöveget, fontos a Tours-i Szent Márton hagyományával való összefüggés (vö. laudes himnusz). A számos bibliai idézet, kép és egyéb utalás jelenléte a szövegben a rendalapító isteni küldetését és életszentségét hivatott megvilágítani.

Szedő Dénes atya a múlt században több ferences liturgikus költeményt, így az *Officium rhythmicum* egy-egy részletét is lefordította. Ezek részben a *Régi ferences himnuszok* című kötetben jelentek meg, részben a liturgikus használatra készült ferences propriumban.²

2 SZEDŐ DÉNES (összeáll.): *Régi ferences himnuszok*, A lelki élet ferences mesterei 5., Budapest, 1942–1944. (ford. Babits Mihály, Geréb László et al.); BARSÍ BALÁZS (összeáll.): *Ferences szentek és ünnepek zsolozsmája*, Kapisztrán Szent Jánosról Nevezett Ferences Rendtartományfőnökség, Esztergom – Budapest, 1993.

A REND KEZDETE VAGY ALAPÍTÁSA
ÉS AZON KISEBB TESTVÉREK CSELEKEDETEI,
AKIK A SZERZETBEN ELSŐK
ÉS BOLDOG FERENC TÁRSAI VOLTAK

[Előszó]

2 Mivel az Úr szolgálóinak kötelességük ismerni a szent emberek útját és tanítását, melyen át képesek eljutni Istenhez, ezért én, aki láttam cselekedeteit és hallottam szavait azoknak, akiknek tanítványa is voltam, Isten tiszteletére, valamint az olvasók és hallgatók épülésére – isteni sugallattól vezérelve – összegyűjtöttem és leírtam néhányat Boldogságos Ferenc atyánk és azon testvérek cselekedeteiből, akik a szerzet kezdetén jöttek.

I. fejezet

Hogyan kezdett Boldog Ferenc Istennek szolgálni

3 Miután betelt az Úr megtestesülése után az 1207. esztendő, április hónap 16. napján látta Isten, hogy az ő népe,

akit Egyszülött Fiának drága vére árán váltott meg, parancsait elfeledte és jótéteményeiért hálátlan, s bár halált érdemelt, hosszú időn át könyörületben volt része. *Mégsem akarva* mindezidáig a *bűnös halálát, hanem hogy megtérjen és éljen*, jóságos irgalmától indítva *munkásokat* akart *küldeni aratásába*.³

És Assisi városában megvilágosított egy embert, név szerint Ferencet, aki foglalkozására nézve kereskedő volt ugyan, ám az evilági vagyonnak csak igen léha intézője.

4 Midőn egy nap a boltban, ahol kelméket árult, foglalatosságaiba merülve nyugtalankodott, megjelent egy szegény ember, aki alamizsnát kért tőle az Úrért. Őt azonban egészen megigézték a gazdagságról szőtt gondolatok, és így, bár adhatott volna, mégis megtagadta az alamizsnát. A férfi távozása után, mivel az isteni kegyelem letekinített rá, szidni kezdte magát nagy durvasága miatt: „Ha egy gróf vagy egy előkelő báró kedvéért kért volna tőled ez a szegény, teljesítetted volna kívánságát. Mennyivel inkább ezt kellett volna tenned a *Királyok Királyáért* és a mindenek *Uráért*?”⁴

Ezért elhatározta szívében, hogy azontúl senkit se fog visszautasítani, aki őt akkora Úrért kérleli. És visszahívta a mondott szegényt, és bőkezűen alamizsnát adott neki.

Ó, minden kegyelemmel teljes szív, gazdag és megvilágosodott! Ó, erős és szent elhatározás, melyet a jövőben csodálatos és nem remélt, páratlan megvilágosodás követ.

3 Vö. Ez 33,11; Mt 9,38

4 Vö. Jel 17,14

Bizony nem csoda, hogy Izajás a Szentlélek szavával így kiált: „*Midőn kiárasztod az éhezőknek lelkedet és a lesújtott lelket betöltöd, a te világosságod támad a sötétben, és sötétséged olyanná lesz, mint a déli verőfény.*”⁵ És: „*Midőn megosztod az éhezővel kenyered, felkel fényed, mint a hajnal, és színed előtt jár a te igászágod.*”⁶

5 Idő múltán olyan csoda történt e boldog emberrel, mit elhallgatnom méltatlanság volna. Amikor egy éjjel fekhelyén aludt, megjelent neki valaki, nevén szólította, és egy kimondhatatlanul díszes, gyönyörű palotába vezette, amely telis-tele volt hadifegyverrel és a falon körös-körül függő, keresztel megjelölt, tündöklő pajzssal.

Mikor megkérdezte, hogy kié ez a módfelett fényes fegyverzet és a szép palota, ezt a választ kapta vezetőjétől: „Mindez a palotával együtt a tiéd és a te lovagjaidé.”

Mivel Isten Lelkét még nem ízlelte meg teljesen, ezért miután fölébredt, világiasan azt kezdte gondolni, hogy az álom szerint dicsőségesen kell majd uralkodnia. Sokféleképpen fontolgatta ezt a dolgot, míg végül elhatározta, hogy lovagnak áll. Abban bízott ugyanis, hogy majd lovagként lesz osztályrésze a dicsőség. Ezért drága kelmékkel felszerelkezett, ahogy csak tudott, és föltette magában, hogy Gentilis grófhhoz megy Apuliába, s nála lesz, ameddig az lovaggá nem üti őt.

Emiatt a szokottnál vidámabb lett, amiért csodálkozott is rajta mindenki. Ha ennek az újfajta vidámságának az

5 Iz 58,10

6 Iz 58,7–8

okát tudakolták, így válaszolt: „Tudom, hogy nagy uralkodó fog válni belőlem.”

6 Ezzel pajzsot ragadva lóra szállt, és Apulia irányába lovagolt.

Amikor Spoletóba érkezett, és útja kimenetele miatt izgatottan éjszaka aludni tért, félálomban egy hangot hallott, amely megkérdezte tőle, hová akar menni. Feltárta szép sorjában egész tervét, mire a hang tovább faggatta: „Ki tud jobbat tenni neked, az Úr vagy a szolgál?” Ő így válaszolt: „Az Úr.” „Akkor hát miért hagyod el egy szolgálért az Urat, az Uralkodót egy alattvalóért?” Ferenc így felelt: *„Mit akarsz, Uram, hogy cselekedjem?”*⁷ *„Térj vissza szülőföldedre, és légy kész annak megtételére, amit az Úr nyilatkoztat ki neked!”* – hangzott a válasz.⁸

Úgy tűnt számára, hogy az isteni kegyelem által nyomban *más emberré változott.*⁹

7 Reggel visszafordult szülőföldje felé, amint megparancsolták neki.

És útja során, midőn Folignóba ért, eladta lovát, amin ült, a kelméket, melyekkel Apuliába indulva ékesítette föl magát, és hitvány ruhába öltözött.

Majd ezt megcselekedve fogta a kapott dénárokat, és visszafordult Foligno felől Assisi irányába. Mikor a San Damiano tiszteletére épült templomhoz közeledett, ta-

7 Vö. Csel 9,6

8 Vö. Ter 32,9; Csel 22,10

9 Vö. 1Sám 10,6

lálkozott egy Péter nevű szegény pappal. Ennek adta át a pénzt megőrzésre, ám az visszautasította, mert nem tudta megfelelően hol elhelyezni. Ferenc, Isten embere ennek hallatán a mondott templom ablakába hajította az erszényt, mert semmire sem becsülte.

Látva, hogy a szegényes templom összedőléssel fenyeget, Isten Lelkétől vezérelve úgy döntött, hogy abból a pénzből megerősíti az épület szerkezetét. Valamint elhatározta, hogy ott fog lakni, és megszünteti, vagy legalábbis enyhíti a templom szegényességét. Idővel aztán, Isten szándékát követve, ezt a munkát véghez is vitte.

8 Minderről tudomást szerzett apja is, aki test szerint szerette őt, és a mondott pénz után is sóvárgott. Dühöngeni kezdett, különféle szidalmakkal támadt Ferencre és a pénzt követelte.

Ő a pénzt és a rajta lévő ruhákat az assisi püspök színe előtt eltökélten visszaadta apjának, és ott maradt meztelenül, csupán az említett püspök köpenyében, aki betakarta őt mezítelensége miatt.

Immár mentesen az ideigtartó javaktól, ócska és megvetett ruhába öltözött, és visszatért a templomba, ahol az Úr tette gazdaggá őt, a szegényt és megvetettet. Szentlelkével töltötte be, ajkára adta az élet igéjét, hogy prédikáljon, azaz hirdesse az ítéletet és az irgalmat, a bűnhődést és a dicsőséget, hogy az Úr feledésbe merült parancsaira újra emlékezzenek. *Uralkodóvá* rendelte őt

az Úr a népek sokasága fölé, amelyet általa gyűjtött egybe Isten az egész világról.¹⁰

*Egyenes és szűk úton vezette az Úr, mivel nem aranyat, nem ezüstöt, nem pénzt vagy más vagyont akart birtokolni, hanem alázatban, szíve szegénységében és egyszerűségében az Urat követte.*¹¹

9 Meztláb járt, hitvány ruhába öltözött és a legócskább övet kötötte maga köré.

Apja, amikor csak szembejött vele, heves fájdalommal telve átkozta. De ez a szent ember egy Albert nevű szegény öreget vett maga mellé, és attól kért áldást.

Sokan mások ugyancsak kinevették és sértő szavakkal illették, és szinte mindenki bolondnak tartotta. Ő azonban semmit nem törődött ezzel, és még csak nem is válaszolt nekik, hanem minden erejével törekedett teljesíteni azt a feladatot, amit Isten nyilatkoztatott ki neki. És nem az emberi bölcsesség tanult szavai, hanem a Lélek ereje és útmutatása szerint járt.¹²

10 Vö. Ter 17,4. Továbbá vö. ezt a Ferenc prédikálását leíró részt a regula prédikátorokról szóló fejezetével (RB 9), ahol ugyanezek, illetve hasonló szavak jellemzik a helyes prédikációt: „és rövid beszédben hirdessék nekik a bűnöket és erényeket, a büntetést és a dicsőséget”.

11 Vö. Bölcs 10,10; Mt 10,9

12 Vö. 1Kor 2,4.13

II. fejezet

Két testvér, aki Boldog Ferencet elsőként követte

10 Mindezt látta és hallotta ugyanabból a városból két férfi, és az isteni kegyelemtől ösztönözve alázatosan odajárult hozzá. Egyikük Bernát testvér, a másik Péter testvér volt. És egyszerű szavakkal ezt mondták neki: „Mostantól veled akarunk lenni, és azt akarjuk csinálni, amit te csinálsz. Mondd meg hát nekünk, mit tegyünk javainkkal!” Ő ujjongva érkezésük és kívánságuk felett jóindulatúan így válaszolt: „Menjünk, és kérjünk tanácsot az Úrtól!”

Elmentek ezért a város egyik templomába, beléptek, térdet hajtottak, és alázatosan így fohászokdtak: „Urunk Istenünk, dicsőséges Atya, kérünk téged, hogy irgalmasságod által mutasd meg nekünk, mit kell tennünk.” Az ima befejeztével megszólították a templom papját, aki éppen akkor ott volt: „Uram, mutasd meg nekünk a mi Urunk Jézus Krisztus Evangéliumát!”

11 És amikor a pap felnyitotta a könyvet, hiszen ők maguk még olvasni sem tudtak valami jól, azonnal arra a helyre találtak, ahol ez van írva: *„Ha tökéletes akarsz lenni, menj, és add el mindenedet, amid van, és ajándékozd a szegényeknek, így kincsöd lesz a mennyben.”*¹³ És újra kinyitva a könyvet ezt találták: *„Aki utánam akar jönni, tagadja meg önmagát...”*¹⁴ Ismét kinyitva erre akadtak: *„Semmit se vigyetek az útra...”*¹⁵ Ennek hallatára *igen nagy öröm-*

13 Mt 19,21

14 Mt 16,24

15 Lk 9,3

*mel örvendeztek*¹⁶, és mondták: „Íme, amit kívántunk, íme, amit kerestünk.” Boldog Ferenc pedig így szólt: „Ez lesz a mi regulánk.” És kettőjükhez fordulva ezt mondta: „Menjetek és cselekedjete az Úr tanácsa szerint.”

Így aztán Bernát testvér elment, és mivel gazdag volt, teljes vagyonának eladásával sok pénzre tett szert. Péter testvér világi javakban szegény volt, lelkiekben viszont immár gazdaggá lett. Ő is úgy cselekedett azért, amint az Úr meghagyta neki. Összegyűjtötték a város szegényeit, és szétosztották közöttük az összes pénzt, amit vagyonuk eladásán nyertek.¹⁷

12 Mialatt ezt Boldog Ferenc jelenlétében véghezvitték, odajött egy Szilveszter nevű pap, akitől Boldog Ferenc köveket vásárolt San Damiano templomának megjavításához, ahol sokat időzött, mielőtt testvérek csatlakoztak hozzá.

A pap látta, hogy osztogatják a pénzt, ezért kapzsiságtól lihegve – hiszen arra vágyott, hogy ő is kapjon a pénzből – zúgolódni kezdett: „Ferenc, nem jól fizetted ki nekem a kövek árát, amiket tőlem vásároltál.” Meghallotta Boldog Ferenc a jogtalan zúgolódást, és mert mindenféle kapzsiságot elvetett, odament Bernát testvérhez, belenyúlt köpenyébe, ahol a pénz volt, kivett belőle egy jó marék dénárt és a papnak adta. Majd újra a köpenybe nyúlva ismét dénárokat vett ki belőle, ahogy egyszer már megtette, és megint a papnak adta e szavakkal: „Megkaptad a teljes árat?” „Meg” – felelte a pap, és örömködve hazatért.

¹⁶ Vö. Mt 2,10

¹⁷ Ugyanez olvasható a regulában is a rendbe lépőkről: RnB 2,4; RB 2,5.

13 Néhány nap múlva ugyanez a pap az Úr sugallatára elgondolkodott mindazon, amit Boldog Ferenc cselekedett, és így szólt: „Vajon nem vagyok-e szerencsétlen én, aki öreg létemre ilyen mulandó dolgokat kívánok és keresek, ez a fiatalember pedig Isten szerelméért megveti azokat, sőt borzad tőlük?”

A következő éjjel egy mérhetetlen nagy keresztet *látott álmában*, amelynek teteje *az eget érintette*, lábazata pedig Boldog Ferenc szájában *állt*.¹⁸ A kereszt oldalsó szárai a világ egyik végétől a másikig értek.

Felébredve a pap úgy vélte, hogy Boldog Ferenc valóban Isten barátja, és hogy az egész világon el fog terjedni az a szerzetesközösség, amit elindított. Így azután félni kezdte az Istent, és otthonában bűnbánatot tartott. Nemsokára a testvérek rendjébe lépett, ahol erényesen élt és dicsőségesen halt meg.

III. fejezet

Első tartózkodási helyükről és arról, hogy saját szüleik üldözik őket

14 Miután Bernát és Péter testvér a javaik *eladásából* befolyó összeget – ahogy mondtuk – *szétosztották a szegényeknek*, beöltöztek úgy, amint Isten embere, Boldog Ferenc is beöltözött, és csatlakoztak hozzá.¹⁹

18 Vö. Ter 28,12

19 Vö. Lk 18,22

Nem volt hol megszálljanak, ám útjuk során ráakadtak egy szegényes, elhagyatott templomra, amely egykor Szűz Mária tiszteletére épült a Porciunkulának nevezett helyen. Odaépítettek egy kis házat, ahol mindannyian el-lakhattak.

Nyolc nap múlva ugyanabból a városból ismét társult hozzájuk egy férfi, név szerint Egyed, aki igen imádságos és hívő ember volt, s akinek az Úr sok kegyelmet adott. Nagy áhítattal és tisztelettel *térdre borulva kérte* Boldog Ferencet, hogy kegyeskedjék befogadni őt társaságába.²⁰ Ennek láttán és hallatán Boldog Ferenc nagyon megörült, és szíves örömet befogadta őt. Így már négyen éltek, mérhetetlen boldogsággal és *igen nagy lelki örömmel* telve.²¹

15 Azután Boldog Ferenc maga mellé vette Egyed testvért, és magával vitte őt Marca di Anconába, míg a másik ket-tő otthon maradt. Az Úrban járva-keelve módfelett vidámak voltak. Isten embere, Ferenc pedig harsány hangon felujjongott, és franciául énekelve *dicsérte és áldotta* az Urat.²²

A nagy boldogság úgy túláradt bennük, mintha igen érté-kes kincset szereztek volna. Bizony nagy öröme voltak képesek, hiszen sokról mondtak le, és mintegy szemétnek tekintették azokat a dolgokat, amelyek miatt az emberek szomorkodni szoktak. Megfontolták mindazt a keserűsé- get, amelytől a világi élvezeteket hajhászók szenvednek a világi gyönyörök közepette, amelyekben sok szerencsét- lenség és szomorúság lakik.

20 Vö. Mk 10,17

21 Vö. Mt 2,10

22 Vö. Lk 24,53

Boldog Ferenc így szólt társához, Egyed testvérhez: „*Hasonló lesz szerzetesközösségünk a halászemberhez, aki kiveti hálóját a vízbe, és a halak bőséges sokaságát fogja ki. Látva pedig a halak sokaságát, a nagyokat kiválogatja saját edényeibe, a kicsiket visszadobja a vízbe.*”²³ Igen-igen elcsodálkozott Egyed testvér a jövődölelésen, amit a szent mondott, mivel tudomása szerint a testvérek száma csekély volt.

Isten embere addig még nem prédikált a népnek. Mégis, amikor *városokon és falvakon át* vezetett útjuk, férfit és nőt egyaránt buzdított, hogy féljék és szeressék az ég és föld Teremtőjét, és tartsanak bünbánatot bűneik miatt.²⁴ Egyed testvér pedig ráfelelte: „Nagyon jól mondja, higgyetek neki!”

16 Akik hallották őket, így szóltak egymáshoz: „Kik ezek, és miről beszélnek?”

Egyesek azt mondták, hogy úgy látszik, bolondok vagy rézszegek. Mások azonban így vélekedtek: „Nem bolondok beszéde az, ami ajkukról hangzik.” Egyikük hozzáfűzte: „Nagy-nagy tökéletességük által elragadtattak az Úrban, vagy megőrültek, hiszen testi életmódjuk kétségbeejtő: mezítláb járnak, hitvány ruhába öltöznek, és kevés étellel beérik.” Mégis akkoriban még nem akadt követőjük. A fiatalasszonyok, ha távolról meglátták őket, elfutottak attól való félelmükben, hogy az örület esetleg rájuk is át-

23 Vö. Mt 13,47–48

24 Vö. Mt 9,35; Lk 8,1. Szent Ferenc prédikálásának itt leírt módja egybevág a RnB 21 soraival („Arról a dicséretéről és buzdításról, melyet használhatnak a testvérek”), ahol a két legfontosabb tartalmi elem szintén a Teremtő dicsérete, valamint a bünbánat.

ragad. Bár senki sem követte őket, mindazonáltal istenfélők maradtak, és életmódjuk, amellyel nyilvánvalóan az Úr kedvében igyekeztek járni, szembetűnően szent volt.

Miután körbejárták azt a tartományt, visszatértek a Porciunkulai Boldogasszony templomához.

17 Néhány nap múlva másik három férfi érkezett hozzájuk Assisi városából, név szerint Sabbatinus testvér, János testvér és Moricus Parvus testvér. Alázatosan kérelték Boldog Ferencet, hogy fogadja be őket társaságába. Ő jóindulatúan és örömmel befogadta őket.²⁵

Mikor pedig alamizsnát koldulva járták a várost, alig akartak adni neki, mondogatták viszont: „Saját vagyontokat eldobtátok, és most másokét akarjátok felélni!” És így nagyon sok sértést szenvedtek el. Szüleik és rokonaik is üldözték őket, és mások is abból a városból, kicsik és nagyok, férfiak és nők lenézték és kinevették őket, mint eszteleneket és ostobákat. Csak egyedül a város püspöke nem, akihez Boldog Ferenc gyakran eljárt tanácsot kérni.

Azért üldözték őket szüleik és rokonaik, s nevették ki őket mások, mert abban az időben senki nem volt, aki mindezt elhagyta volna és ajtóról ajtóra járt volna alamizsnát kéregetve.²⁶

Egy nap, amikor Boldog Ferenc az említett püspökhöz ment, a püspök így szólt hozzá: „Szerintem túlzás a ti ke-

25 Vö. RnB 2,1: „Ha valaki a testvérekhez akar csatlakozni, fogadják őt jóindulatúan (*benigne*).”

26 Tükrözi Szent Ferenc Végrendeletének megfogalmazását a koldulásról (Végr 22).

mény és durva életmódokat: semmi fölött nem rendelkeztek, és semmit sem sincs ebben a világban.” Isten szentje így válaszolt neki: „Uram, ha lenne valami tulajdonunk, fegyverekre volna szükségünk, hogy megvédjük. Hiszen emiatt támad a legtöbb viszály és pereskedés, és gyakran ez gátolja Isten és a felebarát szeretetét. Éppen ezért ebben a mulandó világban semmit sem akarunk birtokolni.”

És a püspöknek tetszett ez a válasz.

IV. fejezet

Hogyan intette a testvéreket és küldte őket a világba

18 Szent Ferenc, immár a *Szentlélek kegyelmével telve*, előre kinyilvánította testvéreinek, mi fog történni.²⁷ Oda hívta magához mind a hat testvérét, és abban az erdőben, amely a Porciunkulai Boldogasszony temploma mellett volt, s ahová imádkozni is gyakran jártak, így szólt hozzájuk: „Fontoljuk meg, kedves testvéreim, meghívásunkat, hogy az irgalmas Isten nemcsak a magunk, hanem sokak javára és üdvére hívott meg minket. Menjünk azért szerte a világba, buzdítsuk és tanítsuk az embereket szavunkkal, példánkkal egyaránt, hogy tartsanak bűnbánatot bűneik miatt, és emlékezzenek az Úr parancsaira, amelyekről oly régóta megfelelkeznek.”

És ismét szólt hozzájuk: „*Ne félj, kisdéd nyáj*, hanem bízzál az Úrban!²⁸ És ne mondjátok magatok között:

27 Vö. Csel 6,5.8

28 Lk 12,32

»Tanulatlanok vagyunk, műveltség híján hogyan fogunk prédikálni?« Inkább emlékeztek az Úr ígéire, amelyeket tanítványainak mondott: *»Hiszen nem ti vagytok, akik beszéltek, hanem a ti Atyátok Lelke az, aki beszél bennetek.«*²⁹ Mivel maga az Úr fogja adni nektek Lelkét és bölcsességét, hogy buzdítsátok a férfiakat s a nőket, hirdessétek nekik útjukat és a parancsok szerinti tetteket.³⁰ Találkoztok majd hívő, szelíd, alázatos és jóindulatú emberekkel, akik örömmel és szeretettel fogadnak majd titeket és meghallgatnak. Találkoztok majd másokkal is, akik hitetlenek, *gőgösök és istenkáromlók*, akik gonoszul ellenkezni fognak veletek és szavaitokkal.³¹ Határozzátok el tehát szívetekben, hogy türelemmel és alázatosan viselkedjétek majd mindezeket.”

Amikor a testvérek hallották ezeket a szavakat, megijedtek. Félelmük láttán Boldog Ferenc így beszélt hozzájuk: *„Ne féljétek!”*³² Tudjátok meg, hogy nemsokára számos bölcs, okos és *nemes ember* jön közénk, és velünk él majd.³³ Prédikálni fognak a nemzeteknek és a népeknek, a királyoknak és az uralkodóknak, és sokan az Úrhoz fognak térni. És az egész világon megsokszorozza és gyarapítja majd az Úr az ő családját.”

És miután mindezeket a szavakat bevégezte, megáldotta őket, azok pedig újra keltek.

29 Mt 10,20

30 Vö. Lk 21,15

31 Vö. 2Tim 3,2

32 Mk 16,6

33 Vö. 1Kor 1,26

V. fejezet

Üldöztetések, amelyeket a testvérek a világban járva szenvedtek el

19 Az Úrnak ezen imádságos szolgálói valahányszor működő vagy elhagyatott templomhoz érkeztek, vagy épp kereszt mellett vitt az útjuk, áhítattal meghajoltak felé, és ezt a fohászt mondták: „Imádunk téged, Krisztus, és áldunk téged a világon lévő minden templomodban, mert szent kereszted által megváltottad a világot.”³⁴ És hitték és érezték, hogy ott az Úr tartózkodási helyére találtak.

Aki csak látta őket, csodálkozva mondogatta: „Soha nem láttunk ilyen ruhájú szerzeteseket.” Ugyanis öltözetük és életmódjuk mindenki másétól különbözött, s erdei embereknek látszottak. Amikor *betértek* valamely városba, faluba vagy házba, békét hirdettek.³⁵ Bárhol is találkoztak emberekkel, utcákon vagy tereken, buzdították őket, férfiakat és nőket egyaránt, hogy féljék és szeressék az ég és föld Teremtőjét, és hogy elfeledett parancsaira újra emlékezzenek, s azokat buzgón teljesítsék.

És egyesek azok közül szívesen és örömmel hallgatták, mások viszont kinevették őket. Sokan sokféle kérdést intéztek hozzájuk, és igen fáradságos volt számukra, hogy annyi és oly sok kérdést megválaszoljanak, hiszen az újszerű dolgok kapcsán gyakrabban születnek új kérdések. Voltak, akik ezt kérdezték: „Honnan valók vagytok?” Mások így szóltak hozzájuk: „Melyik rendhez tartoztok?”

34 Vö. Végr 5

35 Vö. Lk 8,1; 10,5. Vö. Végr 23

Azok pedig egyszerűen feleltek: „Bűnbánók vagyunk, és Assisi városában születtünk.” Akkoriban ugyanis a testvérek szerzetesközösségét még nem nevezték rendnek.

20 És sokan, akik látták s hallották őket, csalóknak és bolondoknak vélték. Volt olyan, aki így beszélt: „Nem akarom őket házamba fogadni, nehogy még a végén meglöpjanak.” És emiatt sok helyütt számos sérelem érte őket. Ezért gyakrabban szálltak meg templomok előcsarnokai-ban vagy házak tornácain.

Ugyanez idő tájt volt két testvér Firenzében, akik a várost járva szállást kerestek, de sehogyan sem találtak. Az egyik házhoz érve, amelynek volt tornáca, és tornácán egy kemence, így szóltak egymáshoz: „Itt valószínűleg meg tudunk majd szállni.” Megkérték azért a ház úrnőjét, hogy legyen oly jó, és fogadja be őket házába. Mivel ő ezt rögtön visszautasította, kérelték, hogy legalább azt engedje meg, hogy éjszaka a kemence mellett aludjanak.

Ezt megengedte nekik. Amikor férje megérkezett, és észrevette a testvéreket az előcsarnokban a kemence mellett, így szólt feleségéhez: „Miért adtal szállást ezeknek a tolvajoknak?” Az asszony mentegetőzött: „Nem akartam befogadni őket, csak épp a tornácon engedtem meg nekik, hogy lefeküdjenek, így a tűzfán kívül semmit sem tudnak ellopni.” És gyanakvásuk miatt még takarót sem akartak kölcsönözni a testvéreknek, jóllehet akkor nagy hideg volt.

Éjjel a testvérek fölkeltek hajnali imaórára, s a közeli templomba mentek.

21 Reggel az asszony szintén a templomba ment misére, és észrevette, hogy áhítattal alázatos imádságba merülnek. Így szólt magában: „Ha ezek az emberek gonosztevők lennének, ahogy férjem mondta, nem imádkoznának ilyen kitartóan és istenfélő módon.”

Amíg az asszony ezen töprengett, íme egy Guido nevű ember jött a templom felé, és alamizsnát osztott a szegényeknek, akiket ott talált. Amikor a testvérekhez ért, valamelyiküknek egy dénárt akart adni, miként másoknak is tette, ám azok visszautasították. Erre megkérdezte tőlük: „Miért nem fogadjátok el a dénárokat, mint a többi szegény, hiszen úgy látom, ti is nyomorgó nélkülözők vagytok?” Egyikük, Bernát testvér így válaszolt: „Való igaz, akárhogy is, szegények vagyunk, ám a mi szegénységünk nem olyan terhes, mint más szegényeké, mivel mi Isten kegyelme révén azért lettünk szegénnyé, hogy akaratát teljesítsük.”

22 Csodálkozott ezen az ember, s megkérdezte tőlük, hogy a világi életben volt-e valamijük. Felelték, hogy volt ugyan valamijük, de Isten szerelméért szétosztották a szegényeknek.

A mondott asszony megfontolta, hogy a testvérek visszautasították a dénárokat, odament hozzájuk, és megszólította őket: „Keresztények, ha vissza akartok térni hozzám, hogy megszálljatok nálam, szívesen befogadlak titeket házamba.” A testvérek alázatosan válaszolták: „*Jutalmazzon meg az Úr!*”³⁶ Amikor a férfi megtudta, hogy a testvérek nem találtak szállást, fogta és házába

36 Vö. 2Sám 2,6

vezette őket, s ezt mondta: „Íme a szállás, amit az Úr készített nektek. Maradjatok itt, ameddig csak szeretnétek.” Ők pedig hálát adtak Istennek, mivel *irgalmasságot cselekedett* velük, és meghallgatta a szegények kiáltását.³⁷ És nála maradtak néhány napig. Így aztán az az ember, szavaik és jó példájuk hatására, sokat adakozott a szegényeknek.

23 [Bár ez az ember jóindulatúan bánt velük, mások] viszont akkoriban semmibe vették a testvéreket, sőt általában annyira lenézték őket, hogy sokan úgy beszéltek és bántak velük – kicsik és nagyok egyaránt –, ahogy az urak szoktak szolgálóikkal.³⁸ És bár öltözetük a legolcsóbb és legszegényesebb volt, mégis többen kész örömmel rabolták el tőlük. Így meztelenek maradtak ugyan, hiszen csak *egy alsóruhájuk* volt, ám ennek ellenére mindig megtartották az evangélium tanítását, és nem kérték vissza holmijukat az őket kirablóktól.³⁹ De ha azok istenfélelemből mégis vissza akarták azt adni, szívesen elfogadták.

Néhányuknak a fejét dobálták meg sárral, egyiküknek meg kockákat tettek a kezébe, mintha az másokat is hívogatva játszani akarna. Egy testvért a csuklyájánál megragadva vonszoltak a hátán addig, ameddig csak kedvére volt az őt ráncigálónak. Ezeket és még sok ilyen cselekedtek velük

37 Vö. Lk 1,72

38 A RB 10,5 ugyanezt a kifejezést („ahogy az urak szoktak szolgálóikkal”) alkalmazza az előljárókhöz való viszony leírására.

39 Vö. Lk 6,29. Az első testvérek élete itt is úgy jelenik meg, mint a regula tökéletes megvalósulása. A szegényes öltözetéről: RnB 2,14; RB 2,16 („minden testvér szegényes ruhát hordjon”). Az evangélium megtartásáról („*observabant formam evangelicam*”) ld. RnB 14,5.

ütlegetve őket, de ezekről most azért nem beszélünk, ne-hogy mondandónkat túl hosszúra nyújtsuk. Ugyanis oly mértékben semmibe vették őket, hogy gátlástalanul és el-bizakodottan verték őket, mintha gonosztevők lennének. Ezenfelül még *éhezésben és szomjazásban, hidegben és mezítelenségben* is számos sanyargatást és nélkülözést szenvedtek el.⁴⁰

Mindezeket pedig állhatatos türelemmel viselték, amint Boldog Ferenc meghagyta nekik. Nem szomorodtak el és nem is zavarodtak össze, sőt mintha nagy nyereségre tet-tek volna szert, ujjongtak a szorongatások közepette és ör-vendeztek, és buzgón Istenhez imádkoztak *üldözőikért*.⁴¹

24 És midőn látták az emberek, hogy ők szorongatásaik közepette ujjonganak, és az Úr kedvéért mindent türe-lemmel viselnek, hogy nem hagynak fel a buzgó imádság-gal, és hogy pénzt nem fogadnak el s nem is tartanak ma-guknál, miként elfogadták azt más nélkülöző szegények, valamint látták azt is, hogy nagy *szereettel viseltetnek egymás iránt*, amelyről az Úr *tanítványait ismerték föl bennük*, sokan megrendültek szívükben az Úr jóságától, odamentek hozzájuk, és az ellenük elkövetett sérelmekért bocsánatot kértek.⁴² Azok pedig, szívből megbocsátva nekik, vidáman felelték: „Legyen hozzátok irgalmas az Úr!” És azután igen szívesen hallgatták őket.

Egyesek kérték, hogy fogadják be őket társaságukba. Több-ségüket be is fogadták, mivel akkoriban a testvérek csekély

40 Vö. 2Kor 11,27

41 Vö. Mt 5,44; RB 10,10

42 Vö. Jn 13,35

száma miatt mindenki megkapta Boldog Ferenctől a jogot, hogy befogadhassa azt, akit akar. És a rendelt időre visszatértek a Porciunkulai Boldogasszony templomához.

VI. fejezet

A testvérek élete és egymás iránti kölcsönös szeretetük

25 Mikor ismét viszontlátták egymást, akkora vidámság és lelki öröm töltötte el őket, hogy az elszenedett kellemetlenségekre és a nagy szegénységre egyáltalán nem emlékeztek.

Serények voltak a mindennapi imádságban és *a kétkezi munkában*, hogy minden tétlenséget, ami a lélek ellensége, messzire űzzenek maguktól.⁴³ Ugyanígy buzgón fölserkentek éjjel a Próféta szavai szerint: *Éjféltkor fölkeltem, hogy téged dicsérjelek*, és nagy fohászkodással imádkoztak, gyakran könnyek között.⁴⁴

Bensőséges szeretettel viseltettek egymás iránt. Úgy szolgálta és táplálta egyik a másikat, miként az anya szolgálja és táplálja saját gyermekét.⁴⁵ Oly eleven tűzként lángolt bennük a szeretet, hogy semmiségnek tűnt számukra fölláldozni testüket nemcsak a mi Urunk Jézus Krisztus nevéért, hanem még testvérük érdekében is.

26 Történt egy nap, hogy amikor két testvér az úton haladt át, szembejött egy bolond, aki kővel kezdte hajigálni őket. Egyikük látva, hogy testvérét kővel dobálják, odarohant

43 Vö. 1Kor 4,12. „A tétlenség a lélek ellensége” – olvassuk már Szent Benedek regulájában (48. fejezet), továbbá ld. RnB 7,11; RB 5,2; Végr 21.

44 Zsolt 118,62

45 Vö. RnB 5 és 9,11; RB 6,8

és a hulló kövek elé állt, mert a másik iránti szeretetből inkább akarta, hogy ő megsebesüljön, semmint testvére. Ezeket és ezekhez hasonlókat gyakran cselekedtek.

Szeretetre és alázatra alapozva ajánlották fel életüket, és egyik a másikat úgy tisztelte mint urát.⁴⁶ Ha valamelyikük a szolgálatban vagy a kegyelemben megelőzte a többieket, akkor náluk alázatosabbnak és jelentéktelenebbnek látszott.

Mindnyájan egészen átadták magukat az engedelmességnek: lábuk az útra, kezük a munkára folyamatosan készen volt, amint az előljáró szóra nyitotta ajkát. Mindazt, amit parancsoltak nekik, az Úr akarata szerinti parancsnak fogták fel, és ezért mindazok teljesítése édes volt számukra és könnyű.⁴⁷

Megtartóztatták magukat a test kívánságaitól, és hogy meg ne ítéltessenek, buzgón önmagukat ítélték meg.⁴⁸

27 Ugyanis ha történetesen egyik a másiknak olyan szót mondott, amely talán annak nem tetszett, oly nagyon furdalta őt a lelkiismeret, hogy nem tudott nyugodni addig, amíg bocsánatot nem kért, és leborulva a földre, jóllehet a másik vonakodott, mégis annak lábát a saját szájára helyezte. És ha az semmiképpen nem akarta ezt engedni, akkor ha előljáró volt, aki a sértő szót mondta, megparancsolta a másiknak, hogy tegye meg, ellenkező esetben pedig megparancsoltatta ezt az előljáróval,

46 Vö. Ef 3,17

47 Vö. Int 3

48 Vö. 1Pét 2,11

hogy ezáltal megfutamodjék körükből a gonoszság, és megőrizték a tökéletes szeretetet. És így elegendő volt, hogy hibáikkal az egyes erényeket állították szembe.

Bármijük is volt, könyv vagy ruha, közösen használták, és senki nem mondott semmit a sajátjának, miként az apostolok az Egyház kezdetén.⁴⁹

Bár túlságosan is szegények voltak, mégis mindig adakoztak, és mindenkivel, aki Isten szerelméért kérlelte őket, szívesen megosztották a nekik adott alamizsnát.

28 Ha úton voltak, és kéregető szegényekkel találkoztak, némelyek közülük, mivel másuk nem volt, amit odaadhattak volna, saját ruhájuk egy darabját adták a szegényeknek. Volt köztük, aki a csuklyát vágta le ruhájáról, és azt nyújtotta a kéregető szegénynek, a másik a ruhaujját szaggatta le és adta oda, ismét mások valamely egyéb ruhadarabjukat, csak hogy megtartsák az Evangélium ígését: *Mindenkinek, aki kér tőled, adj.*⁵⁰

Valamelyik nap egy szegény jött oda hozzájuk a Porciunkulánál, ahol tartózkodtak, és alamizsnáért könyörgött. Volt ott egy köpeny, amit egyikük még a világban hordott. Boldog Ferenc szólt a testvérnek, akié a köpeny volt, hogy adja azt a szegénynek. Ő szívesen és azonnal oda is adta. Az istenfélő tett révén pedig, amelyet a testvér ebben az ajándékozásban véghezvitt, úgy tűnt számára, hogy az alamizsna egyenesen az égbe száll, és úgy érezte, hogy ő maga nyomban új lélekkel telik el.

49 Vö. Csel 4,32

50 Lk 6,30; RnB 14,6

29 Amikor pedig e világ gazdagjai fordultak felénk, örömmel és jóindulatúan fogadták őket, ugyanakkor lelkükre beszéltek, hogy forduljanak el a gonosztól és tartsanak bűnbánatot.

Abban az időben buzgón kérték a testvérek, hogy ne küldjék őket arra a vidékre, ahonnan származnak, hogy így megmeneküljenek a saját rokonaikkal való érintkezéstől és családi kapcsolataiktól, megtartva ezáltal a Próféta szavát: *Idegen lettem testvéreim számára, és vándor az én anyám fiainak.*⁵¹

A szegénységben legtöbbször örvendezők voltak, mivel vagyont nem kívántak, csak egyedül az örök kincset. Arany és ezüst soha nem volt tulajdonuk, és jóllehet ennek a világnak mindenféle gazdagságát megvetették, leginkább mégis a pénzt taposták meg lábaikkal.⁵²

30 Egy napon pedig, amikor a testvérek a Porciunkulai Boldogasszony templománál tartózkodtak, néhány ember érkezett oda, és belépve a testvérek tudtán kívül dénárokat tett az oltárra. Az egyik testvér megtalálta a pénzt a templomban, majd fogta és az egyik ablakba rakta. Egy másik testvér pedig, amint rábukkant a pénzre ott, ahová az előző testvér helyezte, jelentette a dolgot Szent Ferencnek.

Amikor ezt Boldog Ferenc meghallotta, azonnal kerestette a testvért, aki a pénzt odatette. Miután rátaláltak, magához hívatta, és így szólt hozzá: „*Miért tetted ezt?*”⁵³ Nem

51 Zsolt 68,9

52 Vö. RnB 8,6; RB 4

53 Ter 3,13

tudtad, hogy én azt akarom, hogy a testvérek nemhogy ne használják a pénzt, hanem hogy még csak ne is érintsék?” Ezt hallva a testvér meghajolt, és térdre borulva beismerte vétkét, majd kérte, hogy hadd kapjon büntetést. Ő pedig azt szabta ki rá, hogy saját szájával vigye ki a pénzt a templomon kívülre, amíg csak nem talál számártrágyát, s arra helyezze rá azt saját szájával, amivel kivitte. Ezt a testvér azonnal végre is hajtotta. És azután Szent Ferenc intette a testvéreket, hogy bárhol találjanak pénzt, kevésbe vegyék és semmire ne becsüljék.

Így tehát folytonosan örvendeztek, mivel nem volt semmijük, ami meg tudta volna zavarni őket. Ugyanis minél inkább elszakadtak a világtól, annál inkább ragaszkodtak Istenhez. Ráléptek az ösvényre, szűkre szabták az utat, és megőrizték annak keménységét. Sziklákat repesztettek szét, töviséken tapostak, így hagyva számunkra, az ő követőiknek elegendő utat.

VII. fejezet

Hogyan mentek Rómába, és hogyan engedélyezte nekik a pápa úr a Regulát és a prédikálást

31 Miután Boldog Ferenc látta, hogy testvéreit a Megváltó kegyelme számban és érdemben egyaránt gyarapította, így szólt hozzájuk: „Látom, testvérek, hogy az Úr nagy közösséget akar támasztani belőlünk. Menjünk ezért a mi anyánkhoz, a római Egyházhoz, és vigyük hírül a fenséges pápának, mit művel általunk az Úr, hogy ezután az ő akarata és parancsa szerint tegyük, amit már elkezd-

tünk.” Mivel tetszésükre volt, amit mondott, magához vette tizenkét testvérét, és Rómába indultak.

Útközben ezt mondta nekik: „Tegyük meg egyikünket vezetőnek, és legyen ő számunkra olyan, mintha Jézus Krisztus helyettese volna. Amerre ő jónak látja, arra térjünk, és amikor ő gondolja helyesnek, hogy szállást vegyünk, akkor szálljunk meg.” Meg is választották Bernát testvért, akit elsőként fogadott be Boldog Ferenc. És amint mondta, úgy cselekedtek.

Örvendezve haladtak, s az Úr ígéit mondogatták. És senki közülük nem merészelt mást mondani, csak olyat, ami illő az Úr dicséretéhez és dicsőségéhez, és ami lelküknek is hasznára volt, vagyis szüntelenül imádkoztak. Az Úr pedig gondoskodott számukra szállásról és ételről szükségük idején.

32 Midőn Rómába érkeztek, találkoztak Assisi város püspökével, aki éppen akkor Rómában tartózkodott, és igen nagy örömmel fogadta őket.

A püspököt pedig ismerte egy bizonyos Szent Pálról nevezett János bíboros úr, aki derék és vallásos ember volt, és szerfölött kedvelte az Úr szolgálait. Az említett püspök feltárta előtte Boldog Ferenc és testvérei életét és szándékát. Miután a bíboros mindezt végighallgatta, vágyott rá, hogy lássa Boldog Ferencet testvéreivel együtt. Amikor azt is megtudta, hogy a Városban vannak, értük küldött, és magához hívatta őket. A találkozás alkalmával imádságos szeretettel fogadta őket.

33 A testvérek néhány napot vele töltöttek, ő pedig a valóságban is tündökölni látta, amit korábban a szavak útján megtudott róluk, bensőségesen megszerette őket. Végül így szólt Boldog Ferenchez: „Imádságaitokba ajánlom magam, és azt akarom, hogy tekintsetek engem úgy, mint egyet testvéreitek közül. Mondjátok el hát nekem, miért jöttetek?” Akkor Boldog Ferenc fölfedte neki egész tervét, miszerint a szentatyával akar beszélni, hogy az ő akaratja és parancsa szerint folytassa, amit él. A bíboros ezt válaszolta: „Én akarok lenni pártfogótok a pápa úr udvarában!”

El is ment a kúriára, és így szólt III. Ince pápa úrhoz: „Találtam egy szent és nagyszerű embert, aki evangéliumi életet akar élni, és a szent Evangéliumot tökéletesen meg akarja tartani. Azt hiszem, az Úr általa szeretné megújítani egész Egyházát szerte a világon.” Ennek hallatán a pápa úr elcsodálkozott és ezt mondta: „Vezesd őt hozzám!”

34 Másnap elvezette őt a pápához. Boldog Ferenc pedig előadta a pápa úrnak egész tervét, amint azt korábban a bíborosnak is elmondta.

A pápa úr ezt válaszolta: „Túlságosan nehéz és szigorú a ti életformátok, ha amellettt hogy szerzetesközösséget kívántok alakítani, semmit sem akartok birtokolni ezen a világon. Ugyan honnan fogjátok előteremteni mindazt, amire az élethez szükségetek van?” Boldog Ferenc így felelt: „Uram, bízom az én Uramban, Jézus Krisztusban. Hiszen aki azt ígéri, hogy a mennyben dicsőséges életet ad nekünk, a földön sem fogja megvonni tőlünk azt, ami a testnek jár, alkalmas időben.” Erre a pápa így szólt: „Iga-

zat mondasz, fiam. Mégis, az emberi természet törékeny és *soha nem tart ki egyazon dologban.*⁵⁴ De menj, és teljes szívedből kérd az Urat, hogy a lelketek számára legjobbat és leghasznosabbat mutassa meg neked. Azután térj vissza és add nekem hírül, én pedig mindenképp engedélyezni fogom.”

35 Boldog Ferenc akkor eltávozott, hogy imádkozzék. Tiszta szívvel könyörgött az Úrhoz, hogy kibeszélhetetlen jósága révén adjon számára útmutatást. Miután már kitartóan fohászkodott, és egész szívét az Úrra irányította, az Úr igéje hangzott fel szívében, és hasonlat formájában így beszélt hozzá: „Élt egyszer egy országban egy igen szegény, de gyönyörű asszony, aki megtetszett a Királynak, és tőle a Király több fiat is nemzett. Egy napon az asszony így kezdett gondolkodni magában: »Mit tegyek én szegény, mikor annyi fiam született, de semmi vagyonom nincs, amiből élni tudnának?« Miközben így tételődött szívében, és gondolatai zűrzavarában arcára is kiült a bánat, megjelent előtte a Király és így szólt hozzá: »Mi van veled? Látom, tételődsz valamin és szomorú vagy.« Erre az asszony megosztotta vele lelkének minden gondolatát. A Király így felelt: »*Ne félj* túlságos szegénységed miatt, sem fiaid miatt, akik eddig születtek, vagy akik sokan majd csak ezután fognak születni!⁵⁵ Hiszen amíg *házamban sok szolgálóm bővelkedik kenyérben*, nem akarom, hogy saját fiaim *éhen vesszenek*, sőt azt óhajtom, hogy másoknál is gazdagabbak legyenek.«”⁵⁶

54 Jób 14,2

55 Vö. Lk 12,32

56 Vö. Lk 15,17

Tüstént megértette Isten embere, hogy az a szegény aszszony őt jelképezi. Ezért megerősítette abbéli elhatározását, hogy a legszentebb szegénységet bizony meg fogja tartani.

36 És fölkerekedve még ugyanabban az órában a szentatyához ment, és elmondta mindazt, amit az Úr kinyilatkoztatott neki.

A pápa úr meghallgatta, és szerfölött csodálkozott, hogy az Úr egy ilyen egyszerű embernek nyilatkoztatta ki akaratát. Felismerte, hogy ő nem az emberek bölcsességében járatos, *hanem a Lélek útmutatásában és erejében.*⁵⁷

Ezután Boldog Ferenc meghajolt, majd alázatosan engedelmességet és tiszteletet ígért a pápa úrnak. Hasonlóképpen a többi testvér is – hiszen addig még nem fogadtak engedelmességet – a pápa úr parancsa szerint engedelmességet és tiszteletet ígért Boldog Ferencnek.⁵⁸

És a pápa úr engedélyezte a Regulát neki és társainak, valamint leendő testvéreinek is. És megadta a jogot, hogy mindenütt prédikáljon, amint a Szentlélek elhalmozza kegyelmével, és hogy amennyire tudnak, más testvérek is prédikáljanak, amennyiben Boldog Ferenc engedélyezte nekik a prédikálás szolgálatát.

Attól az időtől fogva kezdett Boldog Ferenc prédikálni *a népnek a városokban és a falvakban*, amint az Úr Lelke kinyilatkoztatta neki.⁵⁹ Az Úr pedig erényes, gyöngéd és

57 Vö. 1Kor 2,4

58 Ld. RB 1,1; RnB Prol 4

59 Vö. Lk 8,1

igen kedves szavakat adott ajkára, olyannyira, hogy aki hallgatta őt, nem tudott betelni vele.

Az említett bíboros pedig, a Testvér iránti csodálata miatt, a tizenkét testvér mindegyikét a klerikusok közé sorolta.

A későbbiekben Boldog Ferenc elrendelte, hogy évente kétszer tartsanak káptalant, az egyiket pünkösdkor, a másikat Szent Mihály ünnepén, szeptember hónapban.

VIII. fejezet

Hogyan tartottak káptalant Szent Ferenc rendelkezése szerint, és miről tárgyaltak a káptalanon

37 Pünkösdkor minden testvér káptalanra gyűlt össze a Porciunkulánál. Itt arról tanácskoztak, hogy miként tudnák jobban megtartani a Regulát. És testvéreket jelöltek ki az egyes provinciákba, hogy a népnek prédikáljanak, másokat pedig, hogy a testvéreket helyezték saját provinciájukon belül.⁶⁰

Szent Ferenc intelmeket adott, feddésben részesített és parancsolt a testvéreknek annak megfelelően, ahogy jónak látta az Úr sugallata szerint. Mindazt, amit szavakkal mondott, korábban már eléjük tárta cselekedeteivel buzgón és szeretettel.

Vallásos tisztelettel övezte a prelátusokat és az Anyaszentegyház papjait. Az idősebbeket nagyra tartotta, a nemeseket és a gazdagokat megbecsülésében részesítette. Leg-

60 Vö. RnB 4,2 és 3Társ 57,2

bensőségesebben a szegényeket kedvelte, és részvétellel volt irántuk. Egyszóval mindenkinek alávetettjeként élt.

Bár minden testvérnek fölötte állt, mégis a vele élők egyikét házfőnökéül és urául rendelte, és ennek alázatos odaadással engedelmeskedett, hogy a gőg minden alkalmát elűzze magától. Ez a szent teljesen *megalázta* magát az emberek körében, ezért az Úr *felmagasztalta* őt szentjei és választottjai között a mennyben.⁶¹

Intette őket, hogy buzgón tartsák meg a szent Evangéliumot és a Regulát, ahogy arra fogadalmat tettek. Különösen lelkükre kötötte, hogy tisztelettel végezzék a liturgiát és hajtsák végre az egyházi rendelkezéseket, hallgassák buzgó figyelemmel a szentmisét, és tekintsenek a mi Urunk Jézus Krisztus Testére. Tiszteljék a papokat, akik ezeket a tisztelendő és magasztos szentségeket érintik, és bárhol találkoznak velük, hajtsanak fejet, és kezüket csókkal illessék.⁶² És ha úgy találkoznak velük, hogy azok lovon ülnek, köszöntsék őket, és ne csak kezüket csókolják meg, hanem még lovaik lábát is, amelyeken lovagolnak, a rájuk ruházott hatalom tisztelete miatt.

38 Intette őket arra is, hogy egy embert se ítéljenek el vagy vessenek meg, azokat se, akik fényűzően esznek, isznak, öltözködnek, mert amint a Regula is tartja: „A mi Urunk az ő Uruk is, és aki minket *meghívott*, képes *meghívni* őket is, és aki *üdvözíteni* akart minket, képes *üdvözíteni* őket is.”⁶³

61 Vö. Lk 14,11

62 Vö. Int 1; Végr 4–13; 1LKler; 1LHív

63 Vö. Róm 8,30; RnB 11,10; RB 2,17

És ő maga mondta: „Én őket mint testvéreimet és uraimat akarom tisztelni. Testvéreim ők, hiszen mindannyian egy Teremtőtől származunk, és uraim is, mert segítenek minket a bűnbánattartásban azzal, hogy a testünknek szükséges dolgokat megadják nekünk.” Ezt is mondta nekik: „Úgy forgolódjatok a népek körében, hogy aki csak lát vagy hall benneteket, a mi *Atyánkat dicsőítse* és dicsérje, *aki a mennyekben van.*”⁶⁴

Hőn áhította ugyanis, hogy ő és testvérei mindig olyan tetteket vigyenek végbe, amelyek által megdicsőül az Úr. Mondta is nekik: „Ha ajkatokkal hirdetitek a békét, akkor szívetekben még nagyobb békének kell lakoznia, nehogy bárki miattatok haragra gerjedjen vagy bűnre hajoljon. Sőt éppen a ti békétek és szelídségetek által törekedjen mindenki újból a békére és a jóságra. Hiszen az a hivatásunk, hogy a betegeket meggyógyítsuk, *a sebesülteket bekötözzük* és a tévelygőket visszahívjuk.”⁶⁵ Sokan, akikről úgy vélekedünk, hogy a gonoszhoz tartoznak, most Krisztus tanítványai lesznek.”

39 Megrótta őket túlzott szigorúságuk miatt, amivel testüket fegyelmezték. Akkoriban ugyanis a testvérek túlon túl edzették magukat *bőjttel, virrasztással* és önmegtagadó gyakorlatokkal, hogy elnyomják önmagukban a testi vágyakat.⁶⁶ Annyira sanyargatták magukat, hogy úgy tűnt, mindegyik gyűlöli önmagát.⁶⁷ Amikor Boldog Ferenc ezt hallotta s látta, megfeddte őket, mint mondtuk, és meg-

64 Vö. Mt 5,16

65 Vö. Ez 34,4

66 Vö. 2Kor 11,27

67 Vö. RnB 22,5

hagyta, hogy ne sanyargassák magukat oly nagymértékben. Annyira betöltötte őt a Megváltó kegyelme és bölcsessége, hogy alázatosan intett, észszerűen korholt és gyöngéden parancsolt.

A káptalanra összegyűlt testvérek között senki nem mert világi ügyeket szóba hozni, ellenkezőleg, a szent atyák életéről vagy valamely testvér tökéletességéről beszélgettek, vagy arról, mi módon tudnának a mi Urunk kegyelmére jobban eljutni.

Ha valaki a káptalanon résztvevő testvérek közül a *test* vagy a *világ* csábításával, vagy más kísértéssel küszködött, akkor az egyszerre hévvel és gyöngédséggel beszélő Boldog Ferencet hallgatta, az ő jelenlétében tartózkodott, és így eltávoztak tőle a kísértések.⁶⁸ Ugyanis részvétellel beszélt hozzájuk, nem mint bíró, hanem mint atya a gyermekeivel vagy orvos a betegével, hogy beteljesedjék rajta az Apostol szava: *Ki erőtlén, hogy én ne lennék erőtlén? Ki botránkozik meg, hogy én ne égnek?*⁶⁹

IX. fejezet

Testvérek küldése a világ minden tartományába

40 Amikor a káptalan véget ért, megáldott minden testvért, és mindegyiket abba a tartományba küldte, amelyikbe jónak látta.⁷⁰ Mindnyájukban megvolt Isten Lelke és

68 Vö. 1Jn 2,16

69 2Kor 11,29

70 A tartományokra (*provinciae*) való felosztás 1217-től jellemzi a rendi életet. Kezdetben hat rendtartomány volt Itáliában.

a prédikáláshoz szükséges beszédképesség, klerikusokban és laikusokban egyaránt. Ő pedig felhatalmazást és engedélyt adott nekik a prédikálásra.⁷¹ Azok nagy örömmel és az Úr Jézus Krisztusban való örvendezéssel fogadták áldását.

Úgy jártak szerte a világban, *mint jövevények és zárándokok*, semmit nem vittek magukkal az útra, csak a zsolozsmázáshoz szükséges könyveket.⁷² Ha egy pappal találkoztak, akár szegény, akár gazdag volt, meghajoltak előtte, amint Boldog Ferenctől tanulták, és tisztelettel üdvözölték. És amikor elérkezett annak az ideje, hogy szállást vegyenek, szívesebben vendégeskedtek náluk, mint világi embereknél.

41 És ha nem tudtak azoknál megszállni, megkérdezték, hogy azon a vidéken ki van olyan istenfélő és lelki ember, akinél illő módon szállást vehetnének. Kis idő múlva az Úr arra indított egy jámbor embert, hogy az egyes *városokban* és falvakban, ahová *menni készültek*, szállást készítsen nekik.⁷³ Később azután ők maguk építettek saját tartózkodási helyet az egyes városokban és településeken.

71 A kifejezés szó szerint: *licentiam et obedientiam praedicandi*. Ennek ez is lehet az értelme: „Ő pedig engedélyezte számukra a prédikálást, mintegy engedelmességből fakadó kötelességül.” E mellett szól a korábbi mondat, miszerint mindegyik testvérben megvolt a képesség a prédikálásra, ennél fogva lehetett kötelessége is a prédikálás. Ugyanakkor lehet, hogy a legendairó csak egyszerűen ügyetlen a latin nyelv használatában, és csak annyit akar kifejezni: a testvérek felhatalmazást kaptak arra, hogy prédikáljanak. A 3Társ 51 ezzel a megfogalmazással él: *dedit etiam sibi licentiam praedicandi ubique poenitentiam* (engedélyt adott neki, hogy mindenütt prédikáljon a bűnbánatról).

72 1Pét 2,11; vö. Végr 24. A zsolozsmáskönyveket illetően vö. RnB 3,4–7.

73 Vö. Lk 10,1

Megadta nekik az Úr igéjét és Lelkét a kellő időben, hogy a legtalálóbbszavakat mondják, elhatva így szívéig sok hallgatónak, akik között inkább az ifjak voltak többen, mint az öregek. *Elhagyván apjukat, anyjukat és mindenüket, követték őket, fölöltve magukra a szent szerzet ruháját.*⁷⁴ Akkoriban vált valóra, és leginkább ebben a szerzetben az Úrnak azon igéje, amely így szól az Evangéliumban: *Nem azért jöttem, hogy békét hozzak a földre, hanem hogy kardot; azért jöttem ugyanis, hogy szembe fordítsam az embert apjával és a leányt anyjával.*⁷⁵ Azokat pedig, akiket a testvérek befogadtak, Boldog Ferenchez vezették, hogy öltöztesse be őket.

Hasonlóképpen sok asszony és hajadon lány is hallgatta prédikációikat, és szívükben megrendülve odajöttek hozzájuk, és így szóltak: „És mi *mitévők legyünk?*”⁷⁶ Nem tudunk veletek tartani. Mondjátok hát meg, hogyan üdvözíthetnénk lelkünket.” Ezért azokban a városokban, ahol lehetett, zárt monostorokat állítottak fel a bűnbánattartásra. Azonfelül rendelkeztek egy testvéréről, hogy az rendszeresen látogassa és javítsa őket.

Hasonlóképpen nős férfiak is megszólították őket: „Felenségünk van, aki nem bocsáthat el minket. Mutassátok meg az utat, amelyen üdvösen járni tudnánk.” Belőlük a szentatya jóváhagyásával rendet alapítottak, amelyet Bűnbánók Rendjének hívnak.

74 Vö. Mt 19,29

75 Mt 10,34–35

76 Vö. Csel 2,37

X. fejezet

A testvérek mellé állított pártfogó bíborosok, akik először adtak nekik tanácsot és nyújtottak segítséget

42 Boldog Ferencet leggyakrabban a tiszteletreméltó atya, Szent Pálról nevezett János bíboros úr látta el tanácsaival és segítségével. Ő ajánlotta az összes többi bíboros figyelmébe Boldog Ferenc és testvérei érdemeit és tetteit. Ezek hallása a testvérek szeretetére indította a bíborosok szívét, és mindegyikük hőn áhított közülük udvarába, nem holmi szolgálat ellátására, hanem azon áhítat és szeretet miatt, amellyel legtöbben a testvérek irányában viseltettek.⁷⁷

Egy nap, midőn Boldog Ferenc a pápai udvarban járt, a bíborosok néhány testvért kértek tőle. Ő jóindulatúan megengedte nekik, ahogy kívánták.

A mondott János úr azután elhunyt, és a szent szegények kedvelőjeként békében elpihent.

43 Utána egy másik bíborost, név szerint Hugolino ostiai püspököt indította az Úr erre a szolgálatra, aki bensőségesen szerette Boldog Ferencet és testvéreit, nem is annyira barátként, mint inkább atyaként. Midőn Boldog Ferenc hírért vette, elébe járult. Mikor a bíboros meglátta, nagy örömmel fogadta, és így szólította meg: „Föjlajnlom magam számotokra, hogy tetszések szerint tanácsadótok, segítőtok és pártfogótok legyek, és azt akarom, hogy imáitokba foglaljatok engem.”

77 Vö. RnB 7,1–2

Boldog Ferenc hálát adott a Magasságbelinek, hogy ennek az embernek a szívét indította arra, hogy őket tanácsaival és pártfogásával segítse, majd ezt mondta neki: „Szíves örömet akarom, hogy nekem és minden testvéremnek atyja és ura legyél, és azt is, hogy minden testvér köteles legyen imádkozni érted az Úrhoz.” Azután megkérte, hogy jöjjön el a testvérek pünkösdi káptalanjára. A bíboros ebbe beleegyezett, és egy-egy esztendőben el is látogatott.

Amikor pedig eljött, a káptalanra összegyűlt testvérek körmenetben mentek ki elé. Ő ilyenkor a testvérek láttán, az irántuk érzett tiszteletből leszállt lováról, és gyalog ment velük egészen a templomig. Azután beszédet intézett hozzájuk, majd misét celebrált, amelyen Boldog Ferenc énekelte az Evangéliumot.

XI. fejezet

Hogyan védte meg őket az Egyház üldözőik kezétől

44 A szerzet kezdetétől számított tizenegyedik esztendő múltán, mivel a testvérek száma megnövekedett, minisztereket választottak ki, és elküldték őket számos testvérrrel a világ szinte összes tartományába, ahol a katolikus hitet vallották.

Némely tartományokban befogadták őket, de semmiképp nem engedték, hogy hajlékot építsenek maguknak.⁷⁸

78 Vö. Végr 24: A testvérek első házai *habitacula pauperula* ('szegényes hajlékok').

Máshonnan pedig elűzték őket, mert attól tartottak, hogy a testvérek nem keresztények, ugyanis a Regulát a pápa akkor még nem erősítette meg, bár engedélyezte. Így aztán egyháziaktól és világiaktól egyaránt sok szorongattatást szenvedtek el, tolvajok fosztották ki őket, s igen-igen lesoványodva és elcsüggedve tértek vissza Boldog Ferenchez. És ezeket a szorongattatásokat Magyarországon és Németföldön, valamint más hegyeken túli tartományokban okozták nekik.

A testvérek jelentették mindezt a mondott ostiai bíboros úrnak, aki Boldog Ferencet magához hívatta, Honoriusz pápa úr elé vezette, mivel Ince úr akkor már halott volt, és íratott egy másik regulát, amelyet megerősített, mégpedig az előbb mondott pápa pecsétjének erejével.⁷⁹

Ebben a Regulában a káptalan tartásának idejét későbbre helyezte, hogy azoknak a testvéreknek is alkalmas legyen, akik távoli országokban tartózkodnak.⁸⁰

45 És Boldog Ferenc kért a pápa úrtól egy bíborost, hogy ő legyen ennek a szerzetnek az irányítója, pártfogója és javítója, amint ezt ugyanaz a Regula előírja.⁸¹ A szentatya engedélyezte számukra a mondott ostiai urat.

Ezután a pápa úr parancsának birtokában az ostiai úr védelmébe vette a testvéreket, és levelet küldött számos prelátusnak, akik a testvéreket sanyargatták, hogy többé már ne ellenségeskedjenek velük, sőt inkább adjanak nekik

⁷⁹ *Solet annuere* bulla (1223. november 29.). Ld. a RB bevezető és befejező sorait.

⁸⁰ RB 8,3; vö. RnB 18

⁸¹ Vö. RB 12,3; Végr 33

tanácsot, és segítsék őket abban, hogy tartományaikban prédikáljanak és lakjanak, hiszen az Anyaszentegyház által jóváhagyott derék és vallásos emberek. És több bíboros küldött hasonló levelet ugyanezért.

És így egy másik káptalanon, ahol Boldog Ferenc engedélyezte a minisztereknek, hogy testvéreket vegyenek föl a rendbe, szétküldték a testvéreket azokba a tartományokba, és ők magukkal vitték a Megerősített regulát és – ahogy mondtuk – a bíboros levelét. Ezért aztán, amikor a preláthusok látták a Regulát, amelyet a szentatya erősített meg, és hogy a testvérekről az ostiai bíboros úr más bíborosokkal együtt *tesz tanúságot*, megengedték nekik, hogy tartományaikban építkezzenek, lakjanak és prédikáljanak.⁸²

Miután a testvérek ott laktak és prédikáltak körükben, és sokan látták alázatos életüket, erényes szokásaikat, és hallották kedves szavaikat, a testvérekhez jöttek, és beöltöztek a szent szerzet ruhájába.

Boldog Ferenc pedig, látva az ostiai úr bizalmát és szeretetét a testvérek iránt, szíve mélyéből megkedvelte őt. Hozzá írt leveleit is ezzel a megszólítással kezdte: „Krisztusban tisztelendő Atyámnak, az egész világ Püspökének.”

Nem sokkal ezután a mondott ostiai urat Boldog Ferenc prófétai [szava] szerint megválasztották az apostoli trónra, IX. Gergely néven.

82 Vö. Jn 1,7

XII. fejezet

*Boldog Ferenc tranzitusa*⁸³, *csodái és szenttéavatása*

46 Immár húsz éve járta Boldog Ferenc az evangéliumi tökéletesség útját, amikor az irgalmas Isten úgy akarta, hogy *megpihenjen munkáitól*.⁸⁴ Mert sokat munkálkodott: *virrasztásban, imádságban és böjtölésben*, könyörgésekkel és prédikálással, *utakat bejárva, gondok közepette* és együtt szenvedve felebarátaival.⁸⁵ Egész szívét teremtő Istenének nyújtotta, és egész szívéből szerette őt, egész lelkéből és egész bensőjéből. Istent hordozta ugyanis szívében, dicsérte ajkával, megdicsőítette cselekedeteivel. Ha valaki Istent említette, így szólt: „*Égnek és földnek meg kell hajolnia e névre!*”⁸⁶

Ki akarta nyilvánítani az Úr azt a szeretetet, amellyel iránta volt, ezért szeretett Fiának sebeit helyezte el az ő tagja in és oldalán. És mivel Isten szolgálja, Ferenc az ő *házába* és *dicsőségének lakóhelyére* kívánt térni, magához hívta őt az Úr, és így dicsőségesen költözött az Úrhoz.⁸⁷

Azután számos jel és csoda történt a nép körében. Ennek hatására sok ember, aki korábban vonakodott elhinni azokat a dolgokat, amelyeket az Úr nyilvánított az ő szolgájában, megennyhült szívvel így szólt: *Mi oktanok, az ő életét örültségnek véltük, ám halálát tisztelettel vesszük*

83 A tranzitus szó (lat. *transitus*) átmenetelt jelent, a rendi hagyományban sajátosan Szent Ferenc halálát fejezi ki, vagyis átmenetelét a földi életből az örök életbe.

84 Vö. Jel 14,13

85 Vö. 2Kor 6,5; 11,26–28

86 Vö. Fil 2,10

87 Vö. Zsolt 25,8

körül. *Íme, Isten fiai között tartják számon, és a szentek között van osztályrésze.*⁸⁸

47 A tisztelendő atya, Gergely pápa úr a szentet, akit életében kedvelt, halála után is tisztelettel övezte. Bíborosával együtt eljött oda, ahol a szent testét eltemették, és őt a szentek jegyzékébe fölvette.

Ennek köszönhetően számos előkelő és nemes ember mindenét hátrahagyva az Úrhoz tért feleségével, fiaival és leányaival, egész családjával együtt. Asszonyok és leányaiik monostorba vonultak, férfiak és fiaik a kisebb testvérek habitusát öltötték magukra.

És beteljesedett az ige, amelyet a testvéreknek előre megmondott: „Nemsokára *számos bölcs*, okos és *nemes* ember jön közénk, és velünk él majd.”⁸⁹

[Utószó]

48 Kérlek benneteket, szeretett testvéreim, hogy mindazt, amit kedves atyáinkról és testvéreinkről összeírtunk, amennyire csak lehet, szorgalmasan fontoljátok meg, értsétek helyesen és törekedjetez tettekre váltani, hogy érdemesek legyünk velük együtt a mennyei dicsőség részeseivé lenni. Oda vezessen el minket a mi Urunk Jézus Krisztus.

88 Bölcs 5,4–5

89 Vö. 1Kor 1,26

A PERUGIAI NÉVTELEN ÜZENETE A KEZDETRŐL

A ferences források e leginkább elfeledett darabjáról évszázadokon át azt tartották, hogy csupán A három társ legendájának (3Társ) egyszerű összefoglalása egyedi jelentőség nélkül, s így külön figyelmet nem is érdemel. Többek között ennek köszönhető, hogy kritikai kiadása csak 1972-ben jelent meg. Valójában az *Anonymus Perusinus* műve egy páratlan és fontos üzenet a *kezdetről*.

Ma már szerzőjének névtelensége is a múlté, hiszen csaknem biztos, hogy a Perugiai Névtelen azzal a Perugiai János testvérrel azonos, akiről az úgynevezett Grecciói levélben is említés történik, mint aki a szentéletű Egyed testvér kísérője és az első testvérek életének tanúja. (A három társ legendájához csatolt kísérőlevélről van szó. Ennek írói – Leó, Rufin és Angelusz testvér – felsorolják, hogy főként mely testvérek tanúságaira támaszkodtak saját beszámolójuk összeírásakor: „Fülöp testvér, a Szegény Úrnők vizitátora, Illuminatus de Arce testvér, Masseus de Marignano testvér és János testvér, a tiszteletreméltó atyának, Egyed testvérnek társa, aki ebben a tárgyban sok mindent hallott ugyanattól a Szent Egyed

testvértől és a szent emlékü Bernát testvértől, Boldogságos Ferenc első társától.”⁹⁰) Perugiai János már fiatalon Egyed mellé szegődik, és nemcsak társa, hanem bizalmasa és gyóntatója is lesz. 1270 körül hal meg mesterének sírja közelében, a perugiai San Francesco al Prato kolostorban. Neki tulajdonítják az Egyed testvérről szóló Második életrajzot, valamint Bernát testvér életrajzát is.

A Rend kezdete vagy alapítása címmel fennmaradt mű datálása sokáig vitatott volt a kutatók körében. A legvalószínűbb Pierre Beguin állítása, aki 1240. március 4. és 1241. augusztus 22. közé helyezi a keletkezés idejét. Az előbbi Szilveszter testvér halálának időpontja, amely eseményre utal a szerző, az utóbbi pedig IX. Gergely pápa halála, amelyre nem történik utalás, pedig az elbeszélésben hangsúlyos szereplőként jelenik meg a szentatya. Az is e korai datálás mellett szól, hogy a szövegben nem olvasunk Bernát testvér haláláról, amit 1241 és 1246 közé valószínűsítenek, és ez szintén figyelemre méltó adat, ha tudjuk, hogy Bernát az Egyed mellett legtöbbet – név szerint is – említett szereplő a történetben.

Ha viszont igaz, hogy a művet 1240–1241-ben állították össze – időben tehát az első Celanói-életrajz és A három társ legendája között keletkezett –, akkor egyedülálló szerepe van a ferences életrajzírás alakulásában. Joggal feltételezzük például, hogy közvetlen és direkt forrása A három társ legendájának. Ami tartalmilag benne van a Perugiai Névtelen szövegében, az szinte kivétel nélkül szerepel A Három Társ legendájában, s annak több mint

90 Vö. ENRICO MENESTÒ, STEFANO BRUFANI (szerk.): i. m., 1374.

negyven százalékát teszi ki. A két mű közötti eltérések ugyanakkor tanulságosak: *A Rend kezdete vagy alapítása* szerkesztését tekintve is eredeti és korábbi írásnak látszik, ugyanakkor stílusa csiszolatlanabb. Továbbá – a tematikát szemügyre véve – míg a Szent Ferenc első társai által készített kompiláció (3Társ) egyszerre igyekszik ábrázolni a rendalapító életét és a rend történetének kezdeti szakaszát, addig a Névtelen főként az első társak regulahű életét és közösségük renddé formálódását írja le. A Ferenc életére utaló bevezető és lezáró fejezetek (I. és XII.) úgy alkotnak keretet, hogy a születő szerzetesközösség története (II–XI. fejezetek) Ferenc életének ívén tárul fel, és azon keresztül válik értelmezhetővé.

Ezt a szerzői szándékot mutatja az előszó, ahol a szerző a szent emberek – vagyis az első testvérek – életútjának és tanításának ismeretét hangsúlyozza (*viam et doctrinam sanctorum virosum*), valamint az utószó, amely arra ösztönzi az olvasót-hallgatót, hogy a hallottakat elmélkedje át és váltsa valóra (ld. 48,1–2). Nagyon fontos sajátossága tehát a Perugiai Névtelen írásának, hogy kifejezett célja nem annyira Ferenc életének bemutatása – szemben szinte minden más hagiográfiai forrással –, hanem a kezdeti kisebb testvéri közösség elindulásának és az első testvérek cselekedeteinek elbeszélése a rend újabb nemzedékeinek. Ugyanis a kezdő sorok *servi Domini*, valamint a befejezés *fratres dilectissimi* kifejezése kétségtelenül az újonnan rendbe lépő kisebb testvéreket jelöli. A Perugiai Névtelen, aki – mint elárulja – az első testvérek „tanítványa”, azt adja tovább, hogy miként is csatlakoztak Assisi Ferenchez társak (*socii*), és hogyan született

ebből a bűnbánó közösségből, szerzetből (*religio*) igazi szerzetesrend (*ordo*).

Jelentős e legenda hozzájárulása a fejlődés folyamatának ismeretéhez, valóban új részletek egész sorával: nevek, helységek, időrendi pontosítások és legfőképpen az elbeszélés frissessége által, ami – a stílus tökéletlensége ellenére – ezen mű történelmi értékének az egyik bizonyítéka. Egy olyan testvériség bemutatásáról van szó, amelynek hivatása az apostoli életforma és küldetés jegyében mint széles és – az első testvérek által – kitaposott ösvény jelenik meg (vö. 30), még belső feszültségek és a hanyatlás jelei nélkül.

Ami Ferenc személyét illeti, az *Anonymus Perusinus* nem teszi túlzott dicsőítés tárgyává és nem idealizálja őt. Ezért nem rejti véka alá a nehézségeket a rendalapító megtéréseinek idején, és a sikertelenségeket sem, amelyeket az első testvérekkel élt át a kezdet kezdetén.

RÖVIDÍTÉSEK⁹¹

<i>1LHív</i>	ASSISI SZENT FERENC: <i>Epistola ad fideles, Levél a hívókhöz (I. változat).</i>
<i>1LKler</i>	ASSISI SZENT FERENC: <i>Epistola ad clericos, Levél a klerikusokhoz.</i>
<i>3Társ</i>	<i>Legenda trium sociorum, A három társ legendája.</i>
<i>CÉ1</i>	CELANÓI TAMÁS: <i>Vita Beati Francisci, Boldogságos Ferenc élete (Vita prima).</i>
<i>Illés</i>	CORTONAI ILLÉS: <i>Epistola encyclica de transitu sancti Francisci, Illés testvér körlevele Szent Ferenc haláláról</i>
<i>Int</i>	ASSISI SZENT FERENC: <i>Admonitiones, Intelmek.</i>
<i>PL</i>	ASSISI SZENT FERENC: <i>Legenda Perusina, Perúgiai legenda.</i>
<i>PN</i>	PERUGIAI NÉVTELEN: <i>De inceptione vel fundamento Ordinis, A Rend kezdete vagy alapítása.</i>
<i>RB</i>	ASSISI SZENT FERENC: <i>Regula bullata, Megerősített regula.</i>
<i>RnB</i>	ASSISI SZENT FERENC: <i>Regula non bullata, Még nem erősített regula.</i>
<i>SÉ</i>	JULIANUS DE SPIRA: <i>Vita sancti Francisci, Szent Ferenc élete.</i>
<i>SVZs</i>	JULIANUS DE SPIRA: <i>Officium sancti Francisci, Szent Ferenc verses zsolozsmája.</i>
<i>Végr</i>	ASSISI SZENT FERENC: <i>Testamentum, Végrendelet.</i>

91 Az egyes források latin és magyar nyelvű kiadásait ld. a Kapcsolódó irodalom c. függelékben.

SZEMÉLY- ÉS HELYSÉGNÉVMUTATÓ

- Ádám: Illés
Apulia: PN 5, PN 6
Áron: Illés
Assisi: PN 4, PN7, PN 17, PN 19
- San Damiano: PN 7, PN 12,
- Porciunkula: PN 14, PN 16,
PN 18, PN 24, PN 28, PN 30,
PN 37
Assisi (püspöke): PN 8, PN 17,
PN 32
Bernát (testvér): PN 10-12, PN 14,
PN 21, PN 31
Egyed (testvér): PN 14-15
Éva: SVZs 3
Ferenc édesapja: SVZs 11-12,
PN 8-9
Ferenc édesanyja: SVZs 12
Firenze: PN 20
Foligno: PN 7
Gentilis (gróf): PN 5
Gergely (testvér): Illés
Gergely, IX.: SVZs 1, SVZs 3,
SVZs 17, SVZs 26, PN 43-45,
PN 47
Guido: PN 89
Honoriusz, III.: SVZs 1, PN 44
Hugolino (bíboros): ld. IX. Gergely
Illés (testvér): Illés
Ince, III.: SVZs 1, PN 33-36, PN 44
Izajás: PN 4
Izrael: Illés, SVZs 22
Jákob: Illés
János, Szent Pálról nevezett
(bíboros): PN 32-33, PN 42
János (testvér): PN 17
Magyarország: PN 44
Marca di Ancona: PN 15
Moricus Parvus (testvér): PN 17
Mózes: Illés, SVZs 65
Németország: PN 44
Ostia: SVZs 1
Péter (apostol): SVZs 3
Péter (pap): PN 7
Péter (testvér): PN 10-11, PN 14
Rainerius Capocius (bíboros):
SVZs 19, SVZs 26
Róma: PN 31-36
Simon Péter (apostol): ld. Péter
(apostol)
Spoleto: PN 6
Szilveszter (testvér): PN 12-13
Tábor-hegy: SVZs 3
Thomas Capuanus (bíboros):
SVZs 8, SVZs 17, SVZs 24,
SVZs 26
Vörös-tenger: SVZs 3

KAPCSOLÓDÓ IRODALOM

ACCROCCA, FELICE: Lettera di frate Elia. Introduzione, in *Fonti Francescane*, Editrici Francescane, Padova, 2004. 233–236.

ACCROCCA, FELICE: Un apocrifo la „Lettera di frate Elia sul transito di S. Francesco”?, in *Collectanea Franciscana* 65 (1995) 473–509.

Analecta Franciscana X., Collegium S. Bonaventurae, Quaracchi-Firenze, 1926-1941.

Assisi Szent Ferenc perúgiai legendája, Ferences Források 5., Agapé, Újvidék – Szeged – Csíksomlyó, 1997. (ford. Varga Imre Kapisztrán)

BARSI BALÁZS (összeáll.): *Ferences szentek és ünnepek szolozsmája*, Kapisztrán Szent Jánosról Nevezett Ferences Rendtartományfőnökség, Esztergom – Budapest, 1993.

CAROLI, ERNESTO (szerk.): *Fonti Francescane*, Editrici Francescane, Padova, 2004.

Celanói Tamás életrajzi Szent Ferencről, Ferences Források 2., Agapé, Újvidék – Szeged – Csíksomlyó, 1993. (ford. Balanyi György, javította Hidász Ferenc és Várnai Jakab)

DOBSZAY LÁSZLÓ (közread.): *Latin-magyar himnárium*, Egyházzenei Füzetek I/10., Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemi Egyházzenei Tanszék – Magyar Egyházzenei Társaság, Budapest, 2000.

A három társ legendája, Ferences Források 4., Agapé, Újvidék – Szeged – Csíksomlyó, 1993. (ford. Balanyi György, javította Hidász Ferenc és Várnai Jakab)

MENESTÒ, ENRICO – BRUFANI, STEFANO (szerk.): *Fontes franciscani*, Edizioni Porziuncola, Assisi, 1995.

SZEDŐ DÉNES (összeáll.): *Régi ferences himnuszok*, A lelki élet ferences mesterei 5., Budapest, 1942–1944. (ford. Babits Mihály, Geréb László et al.)

URIBE, FERNANDO: *Introduzione alle fonti agiografiche di san Francesco e santa Chiara d'Assisi, secc. 13-14*, Edizioni Porziuncola, Assisi, 2002.

